

דברי תורה

לפרשת השבוע

פנינים יקרים • אמרי קודש - בעלזא • סיפור • אורחות חיים • היולא דצידיקא

בס"ד עש"ק פ' בשלח שבת שירה

י"ב שבט תשע"ו לפ"ק

מוצש"ק	הדה"ג	ניו זירק
6:15	4:46	מונטיאל
6:00	4:31	לונדון
5:45	4:16	מנצ'סטר
5:46	4:17	אנטורפן
6:28	4:56	ציירך
6:25	4:53	וינה
5:51	4:19	מלבורן
9:53	8:23	

הנפש אשר הוא חלק אלהי ממעל תכסוף ותשתוקק למקור מחצבה, כי כל חלק משתוקק אל היסוד הכולל שלו בטבע, רק שהחומר מונע ומחשיך ממנה אור אלקי, ובהתגלות אל הנפש איזה אור אלקי, אזי תכסוף לצאת מנרתיקה. אבל אין זה רצון בוראה, רק האדם מוכרח להיות בעבודתו ודביקותו בבחינת "רצוא ושוב" (יחזקאל א, יד), עד אשר יגיע העת אשר יבא בעל הפקדון לתבוע פקדונו, אז רוחו ונשמתו אליו יאסוף. וקבלנו מצדיקי הדור, אשר בשביל זה מטרידים בני העולם את הצדיקים בדברים עולמיים, בכדי שלא יתבטלו ממציותם מגודל דביקותם בקוניהם. וזה אשר פירשנו "וילך אברם כאשר דיבר אליו ה'" (בראשית יב, ד), היינו תיכף כאשר דיבר אליו ה' בהתגלות הראשון, אז תיכף חלף הלך לו מגודל הדביקות, על כן "וילך אתו לוט" שלא היה בעל דביקות, על כן המשיכו בחזרה לנרתיקו לבל יתבטל. והנה כאן בגילוי שכינתו ית"ש במצרים בליל היציאה, אזי היה בנקל שיתבטלו ישראל ממציותם, אך להיותם רואים את מצרים החומריים לא היה בית מיחוש. אך בכאן על הים כשנגלה הקב"ה, אם לא היו מתיישבים בדעתם להיותם בבחינת רצוא ושוב ולעמוד על עמדם בנרתק הגוף, אז היה בנקל להתבטל. וז"ש משה "התיצבו" על עמדיכם בגוף להיות בבחינת רצוא ושוב "וראו את ישועת ד'", כי כעת שוב אין חומר מצרים מונע, "כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו" וכו', ואם כן יש חשש ביטול מציאות, משא"כ בגילוי שכינתו ית"ש במצרים לא היה בית מיחוש, על כן "התיצבו וראו" וכו', והבן (אגרא דכלה)

וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויראו העם את ה' וגו' (יד, לא) פירש"י: "את היד הגדולה, את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של הקב"ה". וצריך להתבונן, שהרי נודע ש"היד הגדולה" רומז לחסד, וכאן נאמר אצל גבורה. ויש לומר לפי מה ששמעתי בשם הגה"ק מוה"ר דוד דייטש זללה"ה בפ"י הפסוק

(דברים ז, י) "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו לא יאחר לשונאו אל פניו שלם לו". ופירש"י: "ומשלם לשונאיו אל פניו - בחייו משלם לו גמולו הטוב כדי להאבידו מן העולם הבא". אך עדיין תמוה מה שחוזר ואומר "לא יאחר לשונאו", שנראה לכאורה ככל לשון. והנה, צריך להבין הלא השי"ת הוא "א-ל אמונה ואין עול", ואיך גומל לו לרשע טוב בעולם הזה על הטוב שעשה,

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה וגו'. (יג, יז) הן ידוע המאמר: "רשעים מלאים חרטות", והוא, שבהניח היצר להם מהסתותיו מתחרטים על העבר, ובוזה מדמים הם בנפשם שלכם חלל בקרבם ובטל היצר הרע מאתם, כמאמר חז"ל (סנהדרין כב): "חסריה לגנבא נפשא לשלמא נקט (-כשהגנב חסר, שאינו מוצא מקום לגנוב, מחזיק עצמו בענוה כאיש שלום. רש"י). ולכן המה מתמיהים על שאינם מגיעים למדריגה יותר נעלה. והאמת היא שעדיין לא ניצחו את היצה"ר, ובעת מלחמה הם קרובים לשוב לסורם. וזהו: "בשלח פרעה את העם" כשהיצר - הנקרא 'פרעה' - משלח את העם ומניח להם, אין להם לתמוה על ש"לא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים" 'פלישתים' מלשון מפולש, שלא פתח להם הקב"ה פתח מפולש ("פתחו לי פתח כחודה של מחט, ואני אפתח לכם פתחים שעגלות וקרנות נכנסים לתוכם". שהש"ר ה, ג), "כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה", כי עדיין לא ניצחו את היצר כלל.

ויהי בשלח פרעה וגו' ויסב אלקים את העם וגו' וחמושים עלו וגו' (יג, יז-יח) וברש"י: "אין חמושים אלא מזויינים". וצריך להבין במה היו מזויינים. וי"ל בהקדם מה שמצינו בזהר הק' שכל מקום שנאמר "העם" - מוסב על הערב רב. וידוע דרשת רז"ל (ברכות ו.) על פסוק (דברים כח, י) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" - אלו תפילין שבראש. ובזה תובן סמיכות סוף פרשת בא: "והיה לאות על ידכה ולטוטפות בין עיניך כי בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים", טעם זה שייך רק אצל בני ישראל, שה' הוציאם ביד חזקה, ולכן היה עליהם תפילין בצאתם ממצרים, מה שאין כן הערב רב שיצאו מעצמם, נמצא שלא היה עליהם תפילין בצאתם ממצרים, כי לא שייך אצלם הטעם האמור, ולכך נאמר: "ויהי בשלח פרעה את העם" הערב רב "ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים וגו' כי אמר אלקים פן ינחם העם" הערב רב - "בראותם מלחמה" וגו', ולפיכך: "ויסב אלקים את העם דרך המדבר ים סוף". ואם תאמר למה לא חש פן ינחמו גם בני ישראל בראותם מלחמה ושוב מצרימה, על כך הוסיף ואמר: "וחמושים עלו בני ישראל" שעלו מזויינים בתפילין, וראו כל עמי הארץ ויראו מהם, כאמור, ולא היה להם לחוש. (מדרש יהונתן)

כי אתם ראיתם. (יד, יג) וירצה עוד בנתינת הטעם "כי אשר ראיתם" וכו', אחר שנדקדק למה אמר "התיצבו". דהנה זאת

מזל"א טבא וגדיא יאה ליהודי' ר' ישראל גבריאל אדלר שליט"א אב"ד טוורא

לרגל נשואי בתו-נכדתם הכלה החשובה תחי'

עב"ג הבה"ח המצויין **שמעון גרשון** נ"ו בן הרה"ג ר' פ"נחם ליבוש פדווא שליט"א מו"ץ דקהילותינו הק' ורב דחסידי בעלזא קרית נת

ולסב החשוב הגאון ר' יוסף פדווא שליט"א

רב דביהמ"ד "חשב האפוד" וחבר בד"ץ דהתאקה"ח לונדון

יה"ר שיעלה הזיווג יפה לשם לתפארת ולתהלה דורות ישרים מבורכים

בבנין עדי עד ותרומה ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה לתפארות המשפחות הרוממות

מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לאוריש"ט אמן

החתונה תתקיים א"ה ביום חמישי פ' תרזי י"ט שבט תשע"ז

באולם "נחלת יהודה" רח' דובר שלום 6 קרית בעלזא ירושלים

"קול ההלכה שע"י חסידי בעלזא" "בשורה משמחת"

ניתן לשמוע מהגאון פה מפיק מרגליות ר' אהרן דירנפלד שליט"א ועוד מג"ש מפורסמים, שיעורי הלכה וענינים נפלאים

בסדר התפלה וכדו', ברכת התורה, מנין וגדרי הברכות? מדוע אומרים הודו, וההבדל בין נוסח ספרד לאשכנז? למה אומרים למנצח בנגינות בחול

ובשבת לא? גודל אמירת שירת הים וזכויותיו. "ולשומעים ינעם התפלה" ניתן לשמוע בטלפונים 077-2618029 - 077-3141212 שלוחה 1.1

שזוכים לשיר לפני ה'. וזהו שאמר הכתוב אז ישיר משה ובני ישראל, ומפרש על מה היתה השירה, את השירה הזאת לה, רצ"ל על זה עצמו שיש להם יכולת וזכות לומר שירה לפני ה', וזהו ג"כ ויאמרו, שאמרו שירה על זה עצמו שאפשר להם לאמר אשירה לה, שיכולים לומר שירה לפני השי"ת. (קדושת לוי)

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת. (טו, א)

"אז" כשראה הנס עלה בלבו שישיר שירה (רש"י) דקדקו המפרשים מה בא רש"י להשמיענו הרי ודאי אי אפשר שיהיו אומרים שירה אם לא יעלה על לבם תחילה. אלא כל ענין השירה שאמרו כל ישראל יחדיו, בודאי היה זה בבחינת "שכינה מדברת מתוך גרונו", ולכן כיוונו כולם כאחד מלה במלה, שהרי אפילו בנבואה אמרו חז"ל (סנהדרין פט.) "אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד". וכיון ששכינה דיברה מתוך גרונו, על כן הישווה הכתוב את בני ישראל למשה רבינו, "משה ובני ישראל", שכן באותה שעה נתעלו לדרגתו של משה, אשר היה בקביעות במעלת "שכינה מדברת מתוך גרונו". ולכן "אפילו עוברין שבמעיי אמן אמרו שירה". אף שלא נשלמו בהם אברי הדיבור. מכל מקום יכלו העוברין לומר שירה, וכמו משה רבינו שנאמר בו "ואני ערל שפתיים", שכלי הדיבור שלו לא היו כהוגן, ומכל מקום מחמת ששכינה דיברה מתוך גרונו, היה נשמע דיבורו כהוגן. אף עוברים אלה, מתוך ששכינה דיברה מגרונו, יכלו לומר שירה כאחד האדם. נמצינו למדים, שעצם ה"שירה" כשלעצמה, אינה נחשבת לזכות ולמעלה לישראל, שהרי "שכינה דיברה מתוך גרונו", אלא כל השבח של ישראל בשירה זו היה הערכת ליבם שעלה בליבם לשיר, וכפי הערכת ליבם. באותה מידה היתה שכינה מדברת מתוך גרונו. (שם משמואל)

אז ישיר משה. (טו, א)

שבת שירה, האמת שבכל שבת קודש יכול ישראל לשורר ולזמר לפניו יתברך שמו, כדאיתא בתוס' (סנהדרין לז:) ד"ה מכנף "שש כנפים לאחד" (ישעי' י, ב) כל יום חול משוררים החיות בכנף אחד ובשבת קודש אומרים אין לנו עוד כנף והקב"ה משיב להם יש לי עוד כנף אחד בארץ שאומר לפני שירה שנאמר (שם כז, טז) "מכנף הארץ זמירות שמענו". אמנם כשמגיע שבת שירה נתעורר ניצוץ משירת ים סוף ומתחבר עם שירת השבת קודש שנזדככו הכלל לשורר שירה רמה כזו, איתא בזוהר הק' דבורי הבל שאדם מדבר, אחר כך כשבא לדבורי קודש מערבבין הדברים הכל, ולכך לא מתקבל למעלה הדבורי קודש וכו'. אבל על ידי סיפור יציאת מצרים, ועל ידי האמונה זכו שנגאלו מדבורי רע שמקודם, שנפסק מהם לגמרי, על כן נתדבקו בהתלהבות עם משה רבינו שזכו לשיר השירה בדבור נקי בבחינת שבת קודש, זהו "ויאמרו לאמור" שזכו שיוכלו לומר לפניו יתברך שמו דיבורי קודש נקי, זהו דבר גדול. (שפתי צדיק)

אז ישיר משה ובני ישראל. (טו, א)

שבת זה נקרא שבת שירה, על שם שקוראים בו שירת הים, והשירה נכתבת איריח ע"ל ג'בי ליבינה שראשי תיבות מזה בגימטריא ק"ד, וקו"ף דל"ת מלא בגימטריא כמנין כת"ר שעל ידי השירה נתגלה כתר מלכותו ית' בעולם וכו'. וזה מרומז בהשירה שנכתב איריח ע"ל ג'בי ליבינה שר"ת בגימטריא כת"ר כנ"ל, שאז בעת השירה עלה ונתעלה עד הכתר עליון וכמו כן בכל שנה ושנה בעת שקוראים השירה נתגלה הכתר מלכות, וכשהמלך מעטר עצמו בכתר מלכותו הוא נותן הנחה למדינות, ובפרט במלך מלכי המלכים הקב"ה שכשמעטר עצמו בכתר מלכותו בודאי יתן הנחה לישראל. וימלא משאלות בני ישראל בכל השפעות טובות והברכות, בכלליות ופרטיות ברוחניות וגשמיות בני חיי ומזוני ורפואה בקרב בני אמן. (מגן אברהם)

נורא תהילות עושה פלא. (טו, יא)

ויש לבאר דוד המלך ע"ה אומר בתהלים (קז, ח) "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם". "יודו לה' חסדו" - להשי"ת אנו מודים על כך

הלא בזה שאינו גומל לו בעוה"ב נעשה עול לרשע, שהרי "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה" (אבות ד, יז). אמנם, מצינו בגמרא (ברכות ז:) ברשע שהשעה משחקת לו, "ולא עוד אלא שרואה בצריו". ועוד איתא שהנקמה שאדם רואה בשונאו, זה התענוג הוא מעין עולם הבא. וזהו שאמר: "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו" שמשלם לרשע בעוה"ז, כפירש"י, ואם תאמר: היאך אפשר לתת בעוה"ז שכר הראוי לעוה"ב, לזה אמר: "לא יאחר לשונאו" של הרשע, אלא "אל פניו ישלם לו", שהרשע יראה נקמתו בשונאו, וזה התענוג יהא לו להאבידו מן עוה"ב. ובזה פירש חתנו הגה"ק מורי מוה"ר מאיר א"ש זללה"ה הפסוק (תהלים קיב, ח): "סמוך לבו לא יירא עד אשר יראה בצריו", כלומר, ש'סמוך לבו', אף על פי שיש לו כל טוב העולם הזה, 'לא יירא' שמא הוא מאותם שנאמר בהם 'ומשלם לשונאיו ונותנים לו גמולו בעוה"ז', שהרי מן הנמנע הוא, כי יפה שעה אחת קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז, עד אשר יראה בצריו - במפלת צריו, דהיינו שאם יראה במפלתו, אז יירא שמא משלמין לו גמולו בעוה"ז, כיון שנותנים לו מעין עולם הבא, עכ"ד ודפח"ת. וזהו הרמז כאן: "וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים", שפלטם הים על שפתו חיים, כדי שיראו ישראל במיתתם (עי' באוה"ח הק'), וזהו: "וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים", וכמו שפירש"י "את הגבורה הגדולה", וכיון שראו במפלת שונאיהם, או אז "ויראו העם את ה'" שמא משלמים להם תגמולם הטוב בעוה"ז, כענין 'סמוך לבו לא יירא עד אשר יראה בצריו'.

וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים וגו' ויאמינו

בה' וגו'. (יד, לא) "אמר אאמור" הרה"ק רבי שמואל אליהו מזוואלין זי"ע, וז"ל: וכי אחר שראו בעיניהם היו צריכים לאמונה. אלא כי אחר הידיעה הגדולה ובחינת ראייה ממש, העיקר היא האמונה הפשוטה ותמימות, כמו ששמעתי מאאמור"ר הרה"ק רבי יחזקאל זי"ע מקאזמיר על הכתוב (איוב יט, כו) 'ומבשרי אחזה א-לוה', למשל באדם, הרי אנו רואים שיש בו חיות מהנשמה בכל גופו ואבריו וגידיו, ומרגישים החיות שממלא כל הגוף, ואעפ"כ אין אנו משיגים מהות הנשמה, רק אחר ההרגשה והראיה מוכרחים אנו להאמין באמונה ברוחניות הנשמה המחיה את הגוף. זהו: 'מבשרי - אחזה א-לוה', והבן. וזהו הענין: 'וירא ישראל את היד הגדולה' בחינת ראייה והרגשה ממש, ואחר כל זה כתיב: 'ויאמינו בה', כי העיקר הוא אמונה, כי אמונה היא למעלה מכל השכליים והחקירות. וקבלתי מאאמור"ר זצוק"ל שזה היה בחינת ומדריגת אברהם אבינו ע"ה שכן ג' שנים הכיר את בוראו, וכתוב אח"כ (בראשית טו, ו): 'והאמין בה', שהשליך כל החקירות והידיעות וההשגות, ואחז באמונה לבדה שהיא למעלה מכל השכליים". (דברי ישראל)

ויראו העם את ה' ויאמינו בה'. (יד, לא)

קשה שהרי מתחילה צריך להיות לאדם אמונה בה' ואח"כ בא ליראה אותו ית', ואיך כתוב כאן ויראו לפני ויאמינו. ומבאר שיש שני סוגי אמונה, הא' היא אמונה פשוטה, שהיא מה שמקבל האדם ממסורת אבותיו, ומאמונה זו בא האדם ליראת שמים, ולהתחיל לדעת השגות בהשי"ת, אך גם אחר זה עדיין צריך לאמונה, לידע ולהאמין שיש עוד גבוה מכל מה שכבר השיג בדעתו. וזהו שכתוב מקודם ויראו העם את ה', שודאי מתחילה היה לבני ישראל האמונה המקובלת להם מאבותיהם ומזה באו ליראת ה', ואח"כ ויאמינו בה', שבאו להאמונה העיקרית להאמין שיש עוד גבוה יותר מכל מה שהשיגו בדעתם, וזה הוא האמונה השלימה בהשי"ת. (זרע קודש)

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמור

וגו'. (טו, א) דהנה עיקר השמחה של יהודי הוא מה שיכול לעבוד את השי"ת, ועל כן על דבר זה עצמו שהיה אפשר להם לישראל לומר אז שירה לה', נתנו שיר ושבח להשי"ת מגודל שמחתם על

שהוא 'פועל חסד' ולא על שהוא 'עושה פלא', כי שינוי הטבע אצל השי"ת אינו דבר פלא, שהרי 'מי שאמר לשמן שידלק הוא שיאמר לחומץ שידלק' (תענית ה), ואילו 'ונפלאותיו לבני אדם' ההוראה על כך שחסד זה הוא דבר 'פלא', היא רק ביחס לתפיסת האדם, אשר אצלו שינוי הטבע נחשב כפלא. זהו שאמרו ישראל בשירת הים: "נורא תהילות" – יראים אנו להלל ולשבח את השי"ת על כך שהוא "עושה פלא", כי אצל הבורא יתברך, כאמור, הטבע ושינוי הטבע חד הוא. (אלשיך הק)

ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם וגו' ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו. (טו, טז) כג הנה כתוב בשם הרבי מלובלין ז"ע "ולא יכלו לשתות מים ממרה", כי לא יכלו לקבל ולשתות מים של תורה מרבן משה רבינו ע"ה, "כי מרים הם" כי דימו בעצמם, אחרי רואם אור הגדול מיציאת מצרים ומקריעת ים סוף, שהם בעצמם המה 'מרים', מלשון מרות, ולא היו מכניעים את עצמם לנגד משה רבינו ע"ה. האיש משה עניו מאד לא היה מרגיש שסיבת החסרון הוא מצד חסרון הביטול והכנעה מהכלל ישראל לנגדו, "ויצעק אל ה'" שידוע לו תיקון לזה, "ויורהו ה' עץ" שרמז לו שמרירות המים הוא מצד חסרון ביטול לפני מוריהם, 'עץ' הוא צדיק... ובביטול הזה יבינו גודל מרירות מצבם מצד עצמם, וימתקו הדינין... (ישמח ישראל)

ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו. (טז, טז) ד

שמעתי בשם ריב"ש (-הבעש"ט הק), שיש זכיה לעני שבכל יום יש לו רשות לדבר לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, כי העשיר נותן לו השי"ת מזונות בפעם אחת עשירות הרבה, שיהיו די כל ימי חייו, ואינו צריך לגשת לבקש בכל יום מזונות מאת השי"ת, רק אם הוא צדיק הרבה ויש לו שכל כשיש לו מזונות, אם ח"ו לא יתן השי"ת חיות בתוך מזונותיו לפרנסו לא יועיל כלום, והראיה חולה שיש לו מזונות ואינו יכול לפרנס את עצמו באותן מזונות. אבל העני מחמת דוחקו שאין לו מה לאכול צריך בכל יום לגשת ולבקש מאת השי"ת מזונות, נמצא שזוכה העני שמדבר לפני השי"ת בכל יום, ועוד שהעני צריך השי"ת לזכור אותו בכל יום, להזמין לו פרנסתו בכל יום ויום, אבל לעשיר אין השי"ת צריך לזכור אותו בכל יום, כי כבר נתן לו בפעם אחת על כל ימי חייו.

והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו והיה משנה וגו'. (טז, ה) להיות שכל מי שעובד עבודתו לשמים וכוונתו לטוב כל ימי השבוע בכל מה שעוסק או לומד, אז בהיר הוא בשחקים ביום בא יום הששי נתלה בקרבו אז הבהירות של יום השבת הבא, אף שלא עשה עדיין הכנת יום, רק המעשה של ימי החול ברכו וקדשו ברמ"ח אבריו וש"ה גידיו להרגיש את יום השבת קודש מיד בהתקרבו ביום הששי בבוקר, ונמצא זה הדבר סימן טוב על ימי החול אם היו בקדושה, ואם היתה עשייתו נוח לשמים ונוח לבריות, כשבא בוקר יום הששי מרגיש קדושת שבת טרם בואו. וזהו: 'והיה ביום הששי והכינו', פירוש, כשיהיה לכם ביום הששי הכנה דרבה אצלכם בפנימיות, 'את אשר יביאו' פירוש, קודם שתכינו צורכי השבת יהיה לכם הכנה עצמיות, זה הוא סימן: 'והיה משנה על אשר ילקטו יום יום' פירוש, שתדע נכון שכל ימי החול היה לכם "משנה" פירוש תורה, פירוש עסקיכם מסתמא היה כתורה עצמה כיון שאתם במדרגה זו הקדושה, וק"ל. (נועם אלימלך)

ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא וגו' ויאמר משה אליהם הוא הלחם וגו'. זה הדבר אשר צוה ה' לקטו ממנו איש לפי אכלו וגו'. (טז, טו-טז) ז בני ישראל סברו שירד מן השמים דבר גוש, כפי שהיו רגילים לאכול, וכשראו דבר "דק מחוספס" לא עלה על דעתם שהוא לחם לאכול ולשבוע, וסברו כי זהו רק מיני תרגימא שאוכלים קודם האכילה, כדי שיערב וימתק המאכל. "ויאמרו איש אל אחיו מן הוא", הכנת המזון, "כי לא ידעו מה הוא",

כלומר, שלא יכלו להבין מה הוא דבר לאכול לשבוע. "ויאמר משה הוא הלחם אשר נתן ה' לכם לאכלה", הוא המאכל עצמו שתשבועו ממנו ואמר: "זה הדבר אשר צוה ה' לקטו ממנו איש לפי אכלו עומר לגלגולת", כי דברים מתוקים אינם משביעים רק כשיאכל יותר מדאי וימלא כריסו מהם. ולפי שאמר "הוא הלחם" וגו' – שישבעו בו את רעבונם, שמא יחשבו שצריכים לאכול הרבה מאוד עד שישבעו, לכן אמר גם: זה הדבר צוה שלא תלקטו ממנו "איש לפי אכלו", רק עומר לגלגולת, והברכה תהא מצויה בבני מעים, על דרך "אוכל קמעה ומתברך במעיו" (כתב סופר)

ויהי ביום השישי לקטו לחם משנה וגו' ויבואו כל נשיאי העדה ויגידו למשה. ויאמר אליהם הוא אשר דיבר ה' שבתון שבת קודש וגו'. (טז, כב-כג) ופירש רש"י: "ויגידו למשה – שאלוהו מה היום מיומים, ומכאן יש ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת שבת שנצטוו לומר להם (לעיל פסוק ה) 'והיה ביום השישי והכינו' וגו', עד ששאלו את זאת" וכו'. יש לפרש שמשה רבינו אמר להם מיד פרשת שבת, אלא שאמר להם: "והכינו את אשר יביאו והיה משנה על אשר ילקטו יום יום", דמשמע על ידי ההכנה לשבת, יתברך המן ויתרבה ויהיה משנה, אבל לא מיד בשעת לקיטה, כפי שהיה באמת, כדכתיב: "ויהי ביום השישי לקטו לחם משנה", ולכן באו ושאלו למשה. "אבל איתא בספרים, כשם שההכנה לשבת מביא ברכה והשפעה, כך הלימוד בעניני שבת ובמסכת שבת מביא השפעה יתירה. ומצינו (ע"ז ג:) דהקב"ה עוסק בכל יום בשלש שעות הראשונות בתורה, ועסק אז בזמן לקיטת המן, שהיה בבקר – כדכתיב (פסוק כא): 'וילקטו אותו בבקר בבקר' – בעניני מסכת שבת, ועל ידי זה נתרבה המן". וזה שאמר משה: "הוא אשר דיבר ה' שבתון שבת קדש", כלומר, יען שהקב"ה דיבר בהלכות שבתון שבת קודש, לכך היתה בו ברכה ונתרבה כבר בשעת הלקיטה, על ידי הלימוד בהלכות שבת. (חתם סופר)

ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו'. ויאמר ה' וגו' עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורותי. ראו כי ה' נתן לכם השבת על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים וגו'. וישבתו העם ביום השביעי. (טז, כז-ל) פליאה דעת היא, ישראל עם קדוש שאך זה מקרוב יצאו ממצרים וראו נסים ונפלאות והאמינו בה' ובמשה עבדו (לעיל יד, לא), למה לא צייתו לו ויצאו ללקוט בשבת, מה גם שביום הששי לקטו "לחם משנה", ועל מה ולמה יצאו ללקוט בשבת. אמנם ידוע שכל מה שהנביא מצוה חייבים לשמוע בקולו, זולת דבר שהוא נגד צווי השי"ת. והנה, קיימא לן (סנהדרין נח): דנכרי ששבת חייב מיתה שנאמר (בראשית ח, כג): "ויום ולילה לא ישבותו". והקשו התוס' (חולין לג. ד"ה אחד) היאך שמרו ישראל את השבת, וכי יש דבר שלישאל מותר ולנכרי אסור. ותיצו, דכיון שנצטוו על השבת לא שייך בזה איסור ד"יום ולילה לא ישבותו", עיי"ש, ולפ"ז יש לומר דמשום הכי מיאנו ישראל לשמוע בקול משה שצוה להם לשמור שבת, כי חשבו שעדיין לא יצאו מכלל בני נח, ואם כן ציווי הוא נגד ציווי השי"ת שצוה ש"לא ישבותו", על כן לא רצו לקבל עליהם מצות שבת. ולפיכך אמר להם משה: "ראו כי ה' נתן לכם השבת" – ולא היתה זאת מדעתי, "על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים", ויש לכם ראייה ברורה שמה' יצא הדבר ונצטויתם על שמירת שבת, וממילא בטל האיסור ד"לא ישבותו", ועל כן מאז והלאה וישבתו העם ביום השביעי. (ישועות יעקב)

קח צנצנת אחת מן והנח אותו לפני ה' למשמרת לדורותיכם. (טז, לג) המן הוא שורש הפרנסה לכל הדורות, והצווי היה להניח אותו לפני העדות אצל התורה, להורות שעיקר שורש הפרנסה הוא מכח התורה, ועל כן כל הדבוק יותר בתורה יש בו יותר שורש הפרנסה עכ"ל, וכן היה מרגלא בפיו הקדוש, כשהיה בן תורה מבקש ממנו שיתפלל בעדו שיהיה לו פרנסה, השיב לו הדבק עצמך בתורה והיהו כל ישראל מתפללים עליך, כמו שאנו אומרים על ישראל ועל

רבנן ועל כל מאן דעסקין באורייתא וכו' יהא להון חיינ אריכין ומזוני רויחי וכו'. (הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר ז"ע תקנ"ב-י"ז שבט תרט"ו)

והיה כאשר ירים משה את ידו וגבר ישראל וגו'. (יז, יא)

אמרו רז"ל: (ר"ה כט): "כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברין וכו'. ויש לדקדק על לשון "מסתכלין כלפי מעלה", מה זה "כלפי מעלה", והיה לו לומר: כל זמן שישאל משעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברין וכו'; ותו מאי שייכות לזה שירים משה את ידו, שעל ידי כן היו מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם, באיזה אופן היה הדבר. אלא הענין הוא, כי ידוע שמדרגתו של משה רבינו ע"ה היתה מדת ענוה, שהיה עניו ושפל מכל אדם אשר על פני האדמה, והיה כל אדם חשוב ממנו בעיני עצמו, וזו היתה עבודתו של משה רבינו להביא את ישראל גם כן למדרגה נעלה זאת, שיאהוב כל אחד את חבירו על ידי שיהיה שפל בעיני עצמו, וחבירו יהיה במעלה גדולה ממנו, ועל ידי כן יאהב כל אחד את חבירו, כנ"ל. וזהו "כאשר ירים משה את ידו" פירוש "ידו" - כוחו. כלומר, כאשר ירים משה את ידו, דהיינו כוחו ומדרגתו, שהוא מדת ענוה באמת, והיתה בישראל גם כן מדת ענוה, ואז היה מסתכל כל אחד על המעלות של חבירו, וממילא היה שפל מאד בעיני עצמו, ועל ידי כן אהב כל אחד את חבירו באהבה שלימה, ועל ידי זה היו נוצחים את "עמלק", שהוא גימטריא "רם", שהיה מביאם לידי גאווה וגדלות, וגבר ישראל. הוא אשר רמזו רז"ל: "כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה", כלומר, שהיו מסתכלין כל אחד ואחד על המעלה של חבירו, ובוזה היו משעבדין את לבם, וממילא לכן היו מתגברין.

והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגו'. (יז, יא)
ואיתא במסכת ראש השנה דף כ"ט, וכי ידיו של משה עושות מלחמה וכו' אלא שבזמן שהיו ישראל משעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברין ואם לאו היו נופלין. ועדיין קשה למה הרים משה והניח את ידיו, והא אין הדבר תלוי אלא בלבן של ישראל. ונראה דאיתא בזהוה הקדוש פרשת ויקרא, אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם, דאם העם אינן זכאין, אז גם השליח צבור אינו יכול לכוון בתפלתו כראוי, ולכן ש"צ שטעה סימן רע לשולחיו, כי הם הגורמים. והנה עוד איתא בזהוה"ק (פרשת בלק), דאסור להרים את הידים כי אם בשעת התפלה. ולכן כאשר הרים משה את ידו, ובע"כ שאז התפלל, אז גבר ישראל, וכאשר הניח את ידו, כי פסק מלהתפלל ולכן היה אסור לו להרים את ידו, אז גבר עמלק. וקשה מדוע פסק מלהתפלל, ובע"כ משום דתפלת הש"ץ תלוי בצבור, וכאשר ישראל לא שעבדו את לבן לאביהם שבשמים, אז גם משה לא היה יכול לכוון בתפלתו כראוי ופסק מלהתפלל והניח ידו, ואז היו נופלין.

וידי משה כבדים וישמו אבן תחתיו. (יז, יב)

הרה"ק ר"מ מפרימשלאן ז"ע אמר בשם הרה"ק הרבי מלובלין ז"ע איתא במדרש דידו של משה היה ראויין בעצמם להיות שני הלוחות אך יען ידע הקב"ה דסוף הלוחות להשבר וחס הקב"ה על ידו היקרות של משה ונתן לוחות אבנים, - וזהו "וידי משה כבדים", ותרגומו "יקרן" פירושו כי ידי משה היו יקרות לפני השי"ת, ולכן ויקחו אבן - לוחות אבן - וישמו תחתיו. (עצי הלבנון)

דברי תורה מרבתינו הק' מבעלזא

ולכן: "סגר עליהם המדבר", פירוש, שסוגר עליהם כח הרע השולט במקום, המכונה "מדבר" שהוא מקום שליטת כח הרע ביותר, והוא המונע מהם לצאת משם, ועל ידי זה: "וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם", כיון שיחשוב שבכח הסטרא אחרא השולט שם יתגבר על בני ישראל ויוכל להם ח"ו, ואז: "ואכבדה בפרעה ובכל חילו", כיון שעל ידי גודל התשובה שיעשו בני ישראל באותו מקום, ישבר ויתבטל כח הרע והסטרא אחרא שבאותו מקום, ותהיה התעלות הקדושה "וידעו מצרים כי אני ה'". (כ"ק מרן מהר"ש ז"ע)

ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם ויראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה' וגו'. ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו. (יד, יטו)

ובמדרש אמרו: "ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי", הדא הוא דכתיב (תהלים לד, יח) 'צעקו וה' שמע' וכו', לפי שצעקו בני ישראל על הים, שנאמר 'ויצעקו בני ישראל אל ה'', שמע הקב"ה תפלתם, ואמר למשה 'מה תצעק אלי', כבר שמעתי צעקתם". וצריך להבין מה שהמדרש מסמיך את הפסוק 'צעקו וה' שמע' על הפסוק: "מה תצעק אלי", ולכאורה היה צריך להביאו על הפסוק: "ויצעקו בני ישראל אל ה'". והנה הנוסחא הישנה בסיום מאמר המדרש הוא: "כבר שמעתי צעקתך", וכתב ה"יפה תואר" שהיא טעות סופר, וצריך לומר: "כבר שמעתי צעקתם" כמו שאמרו: "לפי שצעקו בני ישראל על הים וכו', שמע הקב"ה את תפלתם". ויש ליישב גם את הנוסחא הישנה, דהנה ישנן שתי דעות במפרשי התורה בפירוש הכתוב: "מה תצעק אלי", כי רש"י פירש שהיה משה עומד ומתפלל, ועל כך אמר לו הקב"ה 'מה תצעק אלי', וכן פירש הרמב"ן. ויש שפירשו שהקב"ה אמר מה תצעק אלי" על מה שבני ישראל צעקו אל ה', שהרי לא נזכר בכתוב שמשה רבינו ע"ה לבדו היה עומד ומתפלל, ומה שנאמר בלשון יחיד "על משה, לפי שהוא כנגד כל ישראל". ויש לומר ששני הפירושים עולים בקנה אחד, דהנה תפלה צריכה להיות

וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירות בין מגדול ובין הים לפני בעל צפון נכחו תחנו על הים. ואמר פרעה לבני ישראל נבכים הם בארץ סגר עליהם המדבר. וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני ה' ויעשו כן. (יד, א-ד) ויש להבין את לשון הכתוב: "נבכים הם בארץ סגר עליהם המדבר", וכמו שפירש רש"י: "נבכים הם, כלואים הם במדבר, שאינן יודעין לצאת ממנו ולהיכן ילכו", שהרי ארץ אינו מדבר, אלא מקום ישוב. גם יש להבין איזו הוראה יש בענין זה לדורות, שהרי התורה היא נצחית ובכל דבר שבתורה ישנה הוראה ולימוד לכל עת וזמן. ויש לומר, דהנה אמרו רז"ל (יומא פו, א): "היכי דמי בעל תשובה וכו', באותו מקום", והיינו שהתשובה תהיה במקום החטא דוקא, ואיתא בספרים בטעם הדבר, לפי שעל ידי החטא משרר האדם רוח טומאה במקום שחוטא, שמפתה לחטוא את כל מי שבא לאותו מקום, וצריך התחזקות גדולה לשבור את כח הרע שבאותו מקום על ידי תשובה כראוי. והנה בני ישראל במצרים היו עובדי עבודה זרה, כמו שטען המקטרג כשעמדו על הים, ולכן היה רצון השי"ת שיתקרבו עתה חזרה לצד מצרים, ששם עבדו עבודה זרה, בכדי שיעשו תשובה באותו מקום, וישברו ויבטלו את כח הרע שבאותו מקום. וזהו: "דבר אל בני ישראל וישבו ויחנו וגו' לפני בעל צפון", פירוש, שישבו בתשובה במקום העבודה זרה שנקרא "בעל צפון" (עי' רש"י), ועל ידי כך: "ויחנו", והיינו שעל ידי התשובה בשלמות תהיה להם חניה ומנוחה, שכן כאשר האדם עדיין לא שב כראוי, הוא מעורבב ואין לו מנוחה, וכדכתיב (ישעיה נז, יח): "דרכי ראיתי וארפאהו ואנחהו", ובתרגום: "אורח תיובתהו גליא קדמי", וברש"י: ואנחהו, לשון הנחה ומרגוע". ואמר פרעה לבני ישראל נבכים הם בארץ", והיינו שפרעה יאמר שהם שבים לאחוריהם לצד העבודה זרה, לפי שהם מעורבבים מחמת שאינם בשלמות ואין להם מנוחה,

יט) "ויסע מלאך האלוקים": "בכל מקום הוא אומר מלאך ה' וכאן הוא אומר 'מלאך האלוקים', אין אלוקים בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נתונים בדין באותה שעה, אם להתנצל אם להאבד עם מצרים", שהכונה היא, שבשעה שקטרוגו ס"מ ושרו של מצרים ואמרו: הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה וכו', הרגישו בני ישראל למטה את הקטרוג שלמעלה, וכל אחד חשב בדעתו שהקטרוג הוא עליו בלבד, ואילו שאר כל בני ישראל כבר שבו בתשובה שלמה, ובודאי ינצלו, כמו שהבטיח להם משה רבינו ע"ה (דס יד, יג): "התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום" וגו', וזוהי הכונה בדברי רש"י: "שהיו ישראל נתונים בדין", והיינו שכל אחד ואחד מישראל היה נתון במחשבתו ובדעתו בדין, כיון שלא ידע אם ראוי הוא להנצל, או שיאבד ח"ו יחד עם המצרים.

ובזה יש לפרש את הכתוב: "ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל", שלכאורה היה צריך לומר: "ויבאו", לשון רבים, לפי שמוסב על המלאך ועל עמוד הענן, ולפי האמור תתפרש הכונה, שכל אחד מישראל בא "בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל", והיינו שהיה עומד בדעתו בספק אם יאבד ח"ו עם מחנה מצרים, או ינצל עם מחנה ישראל, ולמרות שכל אחד ידע בעצמו שיתכן והוא לא ינצל, מסרו נפשם לקיים את צווי השי"ת: "דבר אל בני ישראל ויסעו" וגו', וכל אחד מהם נכנס לים אפילו על מנת שיטבע.

ולכן באותו לילה, כשבקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקב"ה, כמו בכל לילה, אמר הקב"ה: "מעשה ידי טובעים בים", והכונה לבני ישראל, הנכנסים לים במסירות נפש, כאמור, "ואתם אומרים שירה", כלומר, מה חשיבות יש לשירה שלכם כנגד מסירות נפשם של בני ישראל.

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר אשירה לה' וגו'. (טו, א) הפסוק מתחיל בלשון יחיד - "ישיר", וממשיך בלשון רבים "ויאמרו", וחוזר ללשון יחיד - "אשירה". וי"ל, דאיתא (תדבא"ר ריש פי"ח): "כל תלמיד חכם שיושב וקורא ושונה ועוסק בתורה הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו", ולכאורה תמוה, וכי מה שייך לומר כביכול "כנגדו". אמנם ידוע מאמרם ז"ל (ברכות ו.) שהקב"ה מניח תפילין, וכתוב בהם: "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" (דה"א יז, כא), ואמר להם הקב"ה לישראל: אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, שנאמר "שמע ישראל ה' א' ה' אחד (דברים ו, ד), ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, שנאמר "ומי כעמך ישראל" וגו'. הרי שכמו שבני ישראל מקיימים מצוות התורה, כן ובאותה בחינה הקב"ה מקיים אותן, כביכול. וכשבני ישראל מקיימים מצוות ומכוונים לייחד ולהגדיל שמו ית', כן הוא ית' ש מכוון לגדל ולרומם את ישראל. וזו הכוונה: "הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו", כלומר, באותה בחינה עצמה שהוא לומד, ואם לומד בכוונה להמשיך שפע רב בכל העולמות, הקב"ה גם כן משפיע לו כל טוב, ואם לומד בכוונה לייחד שמו הגדול ית', אזי הקב"ה גם כן לומד בבחינה זו לרומם ולגדל קרנו. וזה הפירוש בפסוק: "אז ישיר", כי כמו שישראל היו אומרים שירה, היה הקב"ה גם כן אומר שירה, וישראל אמרו בכוונה זו שיזכו שגם השי"ת יאמר שירה. וזה פירושו: "אז ישיר" וגו' פירוש, בשביל שיאמר השי"ת שירה: "ויאמרו" שניהם שירה, היינו השי"ת וישראל, ולכן כתוב כאן לשון רבים, דקאי על שניהם, ואח"כ מסיים ואומר מה היתה שירת ישראל, לכן כתיב בלשון יחיד דקאי על שירת ישראל, דכל אחד אמר שירה שלו.

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת וגו'. (טו, א) מובא בסדור האריז"ל (לר"ש מראשקוב): "צריך לומר שירת הים בכונה גדולה ומעומד, והם שלמות הנפש מאד, ומכפרת על עוונות, וזוכה לאומרה לעתיד לבוא", וצריך להבין את הלשון: "וזוכה לאומרה", בלשון הוה, שלכאורה היה צריך לומר בלשון עתיד: ויזכה לאומרה לעתיד לבוא. וי"ל, דהנה בני ישראל אמרו את השירה

בכונת הלב, בדחילו ורחימו ובדבקות, כאילו האדם עומד לפני השכינה, כדאיתא בגמרא (ברכות ל, ב): "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש", וכן נפסק ברמב"ם (פ"ד מהלכות תפלה הל' טו טז) ובטור ושולחן ערוך (או"ח סי' צג), ו"תפלה בלא כונה כגוף בלא נשמה", ובכדי שיוכל האדם להתפלל תפלה שלמה בכונת הלב, הוא צריך להכין את עצמו לכך כראוי לפני התפלה, כדאיתא במשנה: "חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין כדי שיכוננו את לבם למקום", וכמבואר ברמב"ם (שם) ובטור ו"שולחן ערוך" (שם סי' צג צח). אמנם איתא בקדמונים ובספרי תלמידי הבעש"ט הק' ז"ע ובפרט בספר "מאור עינים", שלפעמים יכול להיות שאף על פי שהאדם לא הכין את עצמו כלל לתפילה, הוא זוכה להרגיש בשעת התפלה חשק גדול והתלהבות דקדושה, ותפלתו היא בדחילו ורחימו ובדבקות כעומד לפני השכינה, והסיבה לכך היא מכח תפלת הצדיקים, שתפלתם הקדושה היא אחר הכנה דרבה כראוי ועולה לרצון לפני השי"ת, ובכך הם מכניסים גם בלבנות שאר בני ישראל התעוררות והתלהבות ודחילו ורחימו ודבקות שיוכלו להתפלל בכונה גדולה, ובפרט כשמתפללים יחד עמהם.

וזהו דכתיב (תהלים קמה, כא): "תהלת ה' ידבר פי ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד", והיינו שדוד המלך ע"ה אמר, שכאשר "תהלת ה' ידבר פי", אז: "ויברך כל בשר", כל אחד מתעורר מתוך כך לברך שם קדשו לעולם ועד. וזה יש לפרש גם בנוסח ברכת "יהללוך" בחתימת הלל: "יהללוך ה' אלוקינו כל מעשיך וחסידך צדיקים עושי רצונך", ועל ידי כך גם: "וכל עמך בית ישראל ברנה יודו ויברכו וישבחו ויפארו" וכו'. ובזה יש ליישב את הנוסחא הישנה במדרש: "לפי שצעקו בני ישראל על הים, שנאמר ויצעקו בני ישראל אל ה', שמע הקב"ה תפלתם ואמר למשה 'מה תצעק אלי', כבר שמעתי צעקתך, והכונה שצעקת בני ישראל היתה בשלמות ועלתה לרצון לפני השי"ת. מכחו של משה רבינו ע"ה שצעק באותו זמן אל ה' **וזהו גם מה שמביא המדרש** את הפסוק: "צעקו וה' שמע", על הפסוק "מה תצעק אלי", כי דייקא מכח תפלת משה רבינו, שמע הקב"ה את תפלות בני ישראל, כאמור. דבר זה נרמז בפסוק (תהלים לד, טז-יח): "עיני ה' אל צדיקים ואזניו אל שועתם. פני ה' בעושי רע וגו'. צעקו וה' שמע ומכל צרותם הצילם", ורש"י פירש כי "צעקו" מוסב על הפסוק שלפני הפסוק הקודם, שהם הצדיקים, ושאר המפרשים פירשו שמוסב על הפסוק הקודם, שהם עושי רעה הצועקים אל ה' בשובם מרשעתם, ולפי האמור אתי שפיר, והיינו שעל ידי ש"עיני ה' אל צדיקים ואזניו אל שועתם", גם האחרים "צעקו וה' שמע ומכל צרותם הצילם", בזכות הצדיקים, כאמור.

ויסע מלאך האלוקים ההולך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמוד מאחריהם. ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ויהי הענן והחושך ויאר את הלילה ולא קרב זה אל זה כל הלילה. (יד, יט-כ) ובגמרא (מגילה י, ב) אמרו: "אמר רבי יוחנן מאי דכתיב 'ולא קרב זה אל זה כל הלילה', ביקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר הקב"ה, מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה". וצריך להבין, שאם הכונה במאמרם ז"ל היא כפשוטה, שהקב"ה מנע את המלאכים מלומר שירה באותו לילה לפי שהמצרים טובעים בים, ואין הקב"ה שש במפלתן של רשעים, איך אמרו בני ישראל שירה הכוללת גם שבח על מפלתן של הרשעים, כמו: סוס ורוכבו רמה בים", "מרכבות פרעה וחילו ירה בים", ועוד שם בהמשך הפסוקים. גם יש להבין, שהרי המצרים טבעו בים רק לפנות בוקר, כדכתיב (יד, כז): "ויט משה את ידו על הים וישב הים לפנות בוקר לאיתנו ומצרים נסים לקראתו וינער ה' את מצרים בתוך הים", ולמה מנע ה' מהמלאכים לומר שירה כל הלילה, טרם שטבעו המצרים בים. **ויש לומר**, על פי מה שפירש כ"ק אבי ז"ל (מרן אדמו"ר מהר"י ז"ע) את מה שכתב רש"י בפסוק (יד,

יזכו לטהר את עצמם בשלמות הראויה, ואמרו שירה על סמך העתיד, שזה נרמז בסיום דברי המדרש (שם, כג, ד): "נקלסנו באז", שהפך לנו ים ליבשה, הוי 'אז ישיר משה ובני ישראל', ואין 'אז' אלא לשון בטחון, שנאמר (משלי ג, כג) 'אז תלך לבטח דרכך', ולכאורה מה ענין בטחון לכאן, ולפי האמור יובן שפיר, שבני ישראל אמרו שירה לפי שבטחו בה' שבעת קבלת התורה יזכו לתקן את עצמם בשלמות הראויה, כאמור. (כ"ק מרן מהר"א ז"ע)

אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל וגו'. (טו, ט)

וקשה איך היה פשוט בעיני פרעה כל כך שישגם וחלק שללם. ואמר הוא ז"ל, שפרעה נודע לו הסוד שישראל נגאלו בזכות שלשה דברים שלא שינו את שמם ולא את לשונם ולא את מלבושם, ועצתו היתה שירצה לפתות את בני ישראל שיסורו מדרכם הטובה, ובזה ידע בבירור שאם יעלה בידו להסירם מגדרם אז בוודאי ישיגם. וזה כוונת הפסוק: "אמר אויב ארדוף אשיג" באיזה אופן? "אחלק שלל" - הוא ר"ת ש"ם לשון ליבוש, אם יכניס פירוד ביניהם שעל כל פנים קצתם יחרצו לשנות שמם ולשונם ולבושם, אז בודאי ישיג אותם, אבל לא עלתה בידו.

(כ"ק מרן מהר"א ז"ע)

בלשון כפול, כדאיתא ברש"י (טו, א): "כל השירה תמצא כפולה" וכו', ויש לומר הענין בזה, כי מאחר שאמירת השירה צריכה להיות בשלמות טהרת הנשמה והגוף, כאמור, ובני ישראל לא החזיקו את עצמם במדרגה זו, על כן שתו עצה בנפשם לומר שירה בלשון כפול, שכן סגולת אמירת שירה היא שמכפרת עוונות, כדאיתא במדרש שוחר טוב (תהלים יח, ז), ולכן אחר שאמרו כל ענין פעם אחת, חזרו ואמרוהו פעם שניה, כי באמירת פעם אחת זכו למחילת עוונות, ועל ידי כך נטהר נפשם וגופם מכל סיג ופגם, ושוב יכלו לומר פעם נוספת בטהרת הנפש והגוף, כפי שראוי לומר שירה. וזה יש לרמז בלשון: "וזוכה לאומרה לעתיד לבוא", וכן בלשון הזוהר הק' (ח"ב נד, ב): "כל בר נש דאמר שירתא דא בכל יומא, ומכוין בה, זכי למימרא לזמנא דאתי", והיינו שעל ידי שהאדם אומר שירה בכונה, נמחלו עוונותיו, ועל ידי כך הוא זוכה מיד לאומרה שוב בטהרת הנשמה והגוף כראוי. ע"כ דבריו הקדושים של כ"ק אבי ז"ע.

ויש להוסיף על דבריו הקדושים של כ"ק אבי ז"ל (מרן אדמו"ר מהרי"ד ז"ע), שבני ישראל בטחו בהש"ת שבשעת קבלת התורה

סיפור על פרשת השבוע

לפסוק: ויאמר אליו ה' מה זה בידך, ויאמר מטה (שמות ד, ב) כי שאלת השי"ת למשה רבינו היתה "מהו דרכך ואחזיתך לצורך עבדות השי"ת, ועל כן ענה לו מטה, שזה רומז לשפלות וענוה, שזה היה עיקר מדריגות משה רבינו עליו השלום, ובגלל זה זכה שתנתן התורה על ידו וכמו שהעיד עליו הכתוב (במדבר יב, ג) והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה. רבינו ראה במדה זו של הכנעה סגולה לפרנסה והרחבת הדעת, כפי שהביא בשמו, תלמידו ה"בית יעקב" "עצה לפרנסה להיות לו מדת הכנעה, ונפשו כעפר לכל תהיה, והוא בבחינת אדמה שמצמיח ממנה כל מאכל, ולכן משה רבינו ע"ה שהיה עניו מכל אדם, כל העולם היו ניזונים בזכותו, כמאמרם ז"ל (תענית ט, א) שהמן היה יורד בזכות משה"

ונחנו מה (טז, ח) הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר ז"ע (תקנ"ב-י"ז שבט תרט"ו) הראה פעם לאחד על כוס שהיה לה רגל ואמר לו: "הבט וראה, כוס זו, רגלה אינה מקבלת בתוכה רק משהו, והיא אוצרת את כל הכוס כולה... כן מי שיש לו ענוה, ואינו מחזיק את עצמו שיש לו דבר מה, עי"כ הוא כלי מחזיק ברכה... רבינו היה מלא כל כולו הכנעה, ולאחר שאמר בשם הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק ז"ע שהתמרמו: הביטו וראו איש בן שישים שנה. ועדיין לא עשה אפי' מצוה אחת. ובשם רבו הרה"ק הרבי מלובלין ז"ע שהשפיל את עצמו באמרו: לא עסקתי עדיין בעבודת השי"ת כלל, התבטא הוא על עצמו "שהוא מלא עבירות, ואין לו עצה לכך, עד שייפטר מן העולם, ולא יוכל עוד לחטוא" מהענין לציין פירושו

אורחות חיים

לאכילה כדי לשבח את ה' על פרי טוב ומשובח (ספר 'זאת הברכה' פרק י"ח, ב), ופירות שלא נגמר בישולן אין מברכין עליהם 'שהחיינו' וכאמור לעיל בזמננו רוב הפירות שבחננו חשיבי 'נגמר בישולן'. (סימן רכ"ה, מ"ב סק"ב)

ד. שני פירות חדשים משני מינים אף שטעמם דומה קצת והביאו לפנינו כל פרי בפנ"ע מברך 'שהחיינו' על כל אחד ואחד ובכלל זה קלמנטינה (clementine, tangerine) ותפוז (orange) (שם, סעי' ד'), ואם היו לפנינו ב' המינים כשבירך 'שהחיינו' ואכל רק אחד מהם, אינו חוזר ומברך 'שהחיינו' כשאוכל המין השני כי מעיקר הדין יכולים לברך שהחיינו על ראיית הפרי בלא אכילה. (שם, כה"ח סק"ח)

ה. שני פירות חדשים ממין אחד ששמן שוה וטעמם שונה כגון: ענבים שחורים וירוקים, שזיפים (plum) עגולים (אדומים) ומאורכים (שחורים), אוכמניות (berry) ודובדבנים (cherry) שחורים ואדומים, קלמנטינה (clementine, tangerine) ומנדרינה (mandarine), פומלה (pomelo) ופומלית (pomelit) נחלקו הפוסקים אם מברך 'שהחיינו' כשאוכל הפרי השני מאותו המין, וטוב לברך שהחיינו על פרי חדש אחר ולפטור גם פרי זה, ואם אין לו פרי חדש אחר לא יברך 'שהחיינו' כשאוכל הפרי השני מאותו המין. (שם, מ"ב סק"ד)

ברכת שהחיינו על פרי חדש

א. על כל פרי חדש הגדל פעם אחת בשנה מברכין 'שהחיינו' כשאוכלין הפרי בפעם הראשונה, ואם שכח לברך באכילה הראשונה ונזכר אחר שסיים אכילתו אינו מברך 'שהחיינו' כשאוכל הפרי בפעם השנייה (סימן רכ"ה, מ"ב סק"ג), ונכון ליקח פרי חדש אחר ולברך עליו שהחיינו ולפטור פרי זה (שו"ת מהר"ם שיק, או"ח סי' פ"ט), ואם אין לו פרי אחר יברך 'שהחיינו' קודם אכילה שניה בלא שום ומלכות (סדר ברכת הנהנין להרב פרק י"א, י"ג), ואם נזכר בעודו עסוק באכילתו הראשונה, ועדיין לא שבע ממה שאכל עד עכשיו, ובדעתו לאכול עוד מהפרי החדש - יכול לברך 'שהחיינו' כי שמחת הלב מהפרי החדש נמשכת כ"ז האכילה הראשונה.

(כן יש ללמוד מדברי המ"ב סק"א, וכ"ה בברכת הבית שער כ"ד סעי' ז)

ב. המנהג להקדים ברכת הפרי לברכת 'שהחיינו' דתדיר ושאינו תדיר - תדיר קודם. (באה"ט בשם ההלכות קטנות, ודלא כמ"ב סק"א)

ג. פירות שנגמר בישולם ובימים הראשונים לקטיפתם מהעץ הם קשים או חמוצים כגון: תפוזים, בננות, פירות קיץ לסוגיהם מברכין עליהם שהחיינו, ולכתחילה טוב להמתין עד שיהיו ערבים וטעימים

כגון: תפוזים מברכין 'שהחיינו' על הפירות מהיבול החדש. (עפ"י המ"ב סק"ח בשם המג"א והמור וקציעה)

ט. אין מברכין 'שהחיינו' על מרקחת מפרי האתרוג שבירכו עליו בחג הסוכות כיון שכבר בירכו עליו 'שהחיינו' בחג הסוכות ומעיקר הדין אם בירכו 'שהחיינו' על ראיית פרי חדש א"צ לברך על אכילתו. (כן מקובל בשם מרן מהר"ש מבעלזא זיע"א)

י. ירקות הגדלים מזמן לזמן ואין ניתן להשיגם בכל ימות השנה כיון שאין מייבאים אותם ממקומות אחרים ואין מאכסנים אותם בקירור מברכין עליהם 'שהחיינו', ובכלל זה: אבטיח (watermelon) ומילון (melon).

יא. שאר סוגי הירקות שניתן להשיגם בכל ימות השנה או מייבוא או מקירור או מגידול מקומי אין מברכין עליהם 'שהחיינו'. (סימן רכ"ה, מ"ב סק"ח)

יב. אין מברכין 'שהחיינו' על פירות חדשים שבקופסאות שימורים (conserves) וכן על פירות יבשים כיון שאין ניכר בהם החילוק בין פירות חדשים לפירות ישנים. (כאמור לעיל סעי' ח')

יג. האוכל פרי מקופסת שימורים כגון: אננס (pineapple) או אפרסק (peach) וכדו' והביאו לפניו פרי חי וניכר עליו שהוא מהיבול החדש מברך 'שהחיינו'. (כאמור לעיל סעי' ח') (נערך ע"י הרה"ג ר' יעקב טרויבע שליט"א)

ו. שני פירות חדשים ממין אחד ששמש שוה ואין שינוי ניכר בטעמם ומראיהם שונה כגון: אשכולית (grapefruit) לבנה ואדומה, וכן הדין באפרסק (peach) ואפרשזיף מברך 'שהחיינו' על הפרי שאוכל ראשון ושוב לא יברך, וכן הדין בשני פירות ממין אחד מזנים (species) שונים. (שם, שעה"צ אות י"ז, ובא"א בוטשאטש)

ז. פירות הגדלים פעם אחת בשנה, ובזמן שאין להשיג פירות אלו מייבאים אותם ממקום אחר אין מברכין עליהם 'שהחיינו' (כדין פירות שאין להם זמן קבוע לגידולו המבו' ברמ"א סעי' ו'), אכן, פירות שניתן להשיגם במשך כל השנה רק בחנויות מיוחדות במחיר יקר ובשאר החנויות ניתן להשיגם רק תקופה מסוימת במשך השנה מברכין 'שהחיינו' על הפירות מהיבול החדש. (כדין המטמינים פירות בקרקע המבו' במ"ב סק"ח)

ח. פירות הגדלים פעם אחת בשנה ומאכסנים אותם בקירור לכל ימות השנה כגון: תפוחים (apple), אגסים (pear), תמרים (date), אגוזים (nut) ושקדים (almond), אשכוליות (grapefruit) ולימונים (lemon) אין מברכין עליהם 'שהחיינו' כיון שאין חילוק ניכר בין הפירות מהיבול החדש לפירות שהיו בקירור (כדין ירקות שמטמינים בקרקע המבו' במ"ב סק"ח, וכמבו' שם בשם השל"ה), ואם יש חילוק ניכר בין הפירות מהיבול החדש לפירות שהיו בקירור

הילולא דצדיקיא

הגה"ק רבי חיים פאלאג'י זי"ע "החבי"ף" י"ז שבט תרכ"ה'

חידושו של מהר"ח פאלאג'י, המה עדות אילמת ודוממת על מדת התמדתו בתורה הקדושה יומם ולילה, כחשיבה כאורה, בכל עת ובכל שעה. עדות מרהיבה זו איננה צריכה לעדות קיום, כי אכן הדברים - דברי התורה - מדברים בעד עצמם. אפס כי באחד חגוי שפתיו, בחיבורו 'צואה מחיים' העיד בנו מהר"ח פאלאג'י שמים וארץ, כי עודו בימי חורפו לא ידע ביטול תורה מהו: "ומעיד אני עלי שמים וארץ, כי מיום דעתי עד היותי בן עשרים שנה הייתי שוקד על לימודי ביום ובלילה בלתי שום ביטול כלל, כי לא הייתי מתעסק בשום מענייני העולם כלל!"

באותו פרק ובאותו מקום הוא מתאר את אשר היה עמו בשנים הבאות, שלמרות כי כובד הרחיים וכלכלת בני ביתו הועמסו על צווארו היה הוא עוסק בתורה בכל עת מצוא. ...ומכאן משבץ מהר"ח פאלאג'י את עדותו האישית, כיצד נהג הוא בעצמו בהלכות והליכות תלמוד תורה בימים ההם, בזמן שהיה טרוד על המחיה ועל הכלכלה: "ומבן עשרים ועד בן ארבעים דָּתְלוּ בִי טַפְלִי, הייתי מתעסק בענייני העולם להיות מְרַשֵּׁה ואפוטרופוס וּמְתוֹנֵךְ, בכמה עניינים, ועם כל זה בעת שלא היה לי עסק, לא הייתי פונה לשום ענין שחוק והתול ודברי בטלה, כי אם לחזור על לימודי. וכמו כן,

הניח פעמיים ידו על ראשי הצעיר סמיכה לחיים".

אולם למרות שהוסמך להוראה, נמנע מלקבל את תפקיד הרבנות, ורק אחר פטירת אביו בשנת תקפ"ח, והוא היה אז בן ארבעים לבינה, ניאות להפצרת הקהילה והחל לכהן כדיין באיזמיר, ואף הסכים להיקרא בשם "ריש מתיבתא" בישיבת "בית יעקב רבי" בה גדל והתחנך. כך עלה ונתעלה, ובשנת תקצ"ז נתמנה לראב"ד, ובי"ד אלול תרט"ו הוכתר כרב הכולל של קהילת איזמיר, מהקהילות החשובות ביותר בתקופה זו, ובדיוק שנה לאחר מכן - י"ד אלול תרט"ז - ניתנה לו סמכות ממשלתית מטעם השולטן הטורקי, ובכך הפך להיות "חכם באשי" המוסמך לשפוט ולקנוס, כך שכיהן לא כרב העיר, אלא כמנהיג ומושל אשר על פיו ישק כל דבר. השכיל בחכמתו וביראתו לנהל עדתו ולשפטם כרועה נאמן וכאב רחום, והכל חיבבוהו ביותר, בד בבד עם החרדה מתורתו וקדושתו. יראתו היתה פרושה על הכל, אף שהיה רך כקנה ונוח לבריות. היה ענוותן ושפל ברך, ומסופר שכשחלקו לו כבוד ברבים היה נוהג לומר "לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת". מעולם לא הקפיד על כבודו, הוא בעצמו השיב על כל מכתב שהגיע אליו, בהיותו חרד לכבודו של קטן כגדול. **עושר ספריו**, היקף חיבוריו ועומק

"מופת הדור והדרו, חד בדרא ותורה יבקשו מפיהו מארבע פינות, אבי התעודה ריש מתיבתא סבא דמשפטים... הוא ראה עתידות בחלומות" - מקצת תוארים החקוקים על מצבת קדשו של הגה"ק רבי חיים פאלאג'י זצוק"ל. נולד ביום י"ז טבת תקמ"ח, באיזמיר שבטורקיא, לאביו הגה"ק רבי יעקב. בשחר ילדותו כבר נודע רבינו החבי"ף (- הרב חיים בן יעקב פאלאג'י) כמתמיד עצום, וכפי שמעיד בעצמו בספרו "צואה מחיים": "ומעיד אני עלי שמים וארץ, כי מיום דעתי עד יום היותי בן עשרים שנה, הייתי שוקד על לימודי ביום ובלילה, בלתי שום ביטול כלל, כי לא הייתי מתעסק בשום ענין מענייני העולם כלל". מנעוריו עבד את קונו ובחל בתאוות העולם, הרבה להסתגף בתעניות.

עשרות בתי מדרשות וישיבות היו באיזמיר, וביותר בלטה ישיבת "בית יעקב רבי" שנוסדה והוחזקה ע"י הנגיד ר' יעקב רבי בישיבה זו למד ונתעלה החבי"ף אצל רבו הגה"ק ר' יצחק גאטניו זצ"ל (בעל "בית יצחק" עהרמב"ם), אך בעיקר קיבל תורה מזקיניו אבי אמו הגה"ק רבי רפאל יוסף חזן (בעל "חקרי לב") - קודם שעלה ירושלימה לכהן כראשל"צ - והוא גם הסמיכו להורות, כשהיה בן כ"ה שנים, וכפי שמציין בפתיחת ספרו "לב חיים": "יש לי רב - המלאך רפאל יוסף חזן,

מבן ארבעים ומעלה, שאז נכנסתי להיות דיין ושופט ומורה צדק ולטפל בצרכי רבים עד עצם היום הזה, כי עלה מדי שנה, בשנה עול הציבור הרבה מאד, כי אין רגע בלי פגע מבעלי דינים וצרכי ציבור, מהעיר עצמה וכל סביבותיה, וגם כי נתוסף מנימוסי המלכות ירום הודה על ידי שניתן מממשלה להרב מורה צדק לחתום בגשפנקא דמלכא ירום הודו ולקבל אות הצטיינות מבית המלכות, למרבה המשרה אחד ושנים, כי נתרבה יותר עול הציבור ועול המלכות בכמה עניינים, ולבי דואג בקרבי על שאיני יכול לעסוק בתורה כחפצי ורצוני... ועם כל זה שלא היה לי פנאי ביום ובלילה מבן עשרים שנה ומעלה ככל האמור, עם כל זה הייתי דוחק את עצמי, העדפה על ידי הדחק, ליתן ריווח בין הדבקים בשעות מועטות הפנויות, להיות עיני ולבי על לימוד התורה

ממין הענין הוא מודיע את צערו לרבים, כמה קשים היו ייסורי נפשו באותן שעות יקרות שהיה עליו להקדיש להיות מבין ומאזין, מביט ומקשיב לקול שוועת צאן מרעיתו: "וברוב הימים כשבאים לפני איש או אשה ומאריכים בדיבורם להפיג צערן, ה' היודע ועד כמה צער ועצבון אנכי סובל בעבור שמבטלים אותן השעות מלימוד. ואם אהיה דוחה אותם, מתיירא אנכי משום הלבנת פנים ושאיני משתתף בצרתן".

בהמשך דבריו המרטיטים מתאר מהר"ח פאלאג'י כי אף כל מלאכת כתיבת עשרות ספריו אף היא היתה כולה מתוך הדחק. אשר על כן הוא רואה בנס חיבורם הארה שמימית שלא כדרך הטבע. "ושבח לא' יתברך זכני השם יתברך ברחמיו הרבים, ברחמים לחיים, לעשות דין שלא הייתי סובל חיבורים הרבה. וכולם המה היו בדוחק גדול ובעול הציבור. ולא היה לי בשום דרוש ופסק דוחקא דצבונא והפסקות רבות, וכן בהדי שותא פלגא (עיין מגילה יד, ב), אם יראה חכם מבין אם תלמיד איזה קושיא והשגה בספרי חיים, ידון אותי לכף זכות, כי לא היה לי ישוב הדעת כלל בשום אחד מהם, כי הם נעשו ונתחברו בטרדות רבות עד אין מספר, כי לא נתנוני השב רוחי להיות יושב בלי טרדה אפילו יום אחד, ולא בלילות, ואפילו בשבתות וימים טובים. וכל אלו החיבורים שחיברתי ואחבר בעזרת השם בטובו הגדול, הכל הוא בעזר וסיוע א' צורי ומגיני שלא כדרך הטבע, כי אפילו אנכי בעצמי נראה בעיני שהוא דבר פלא". **לקראת סיום** מנמק מהר"ח פאלאג'י מה ראה על ככה לתאר את כל החזיון הזה, וזאת משום

תרת: "וכל זה כתבתי לתת הודאות להשם יתברך על כל הטובות שגמלני, ובפרט גדולה כזאת לתת לי יד ושם בתורתו הקדושה עם כל הדחקים הללו. וגם שממני יראו וכן יעשו, בבוא אליו טרדות רבות מהציבור והיחידים ושהיו דוחקים את השעה, להיות עיני ולבו באיזה שעה ורגע שהוא פנוי שלא ישליכנה לבטלה, ובכן תורתו מתברכת". וברכתו שלוחה לכל איש ישראל, כי "כל עוד שיש לו חשק גדול בתורה ואינו מפנה לבו לבטלה, ודעתו לשעות ולרגעים שלא לאבדם, ימצא עזר מש-ד-י להיות לו זמן ועת לכל חפץ להיות עוסק בתורה מעט ועושה הרבה".

יסד בית חולים יהודי באיזמיר, שראהו לנחוץ מאוד בנסיבות העת, והקימו בסיוע עשירי העם וביניהם הבארון רוטשילד, סיר משה מונטיפיורי ועוד, שנענו לפנייתו לסייעו בביצוע תוכניתו שהצילה נפשות רבות. מסופר בענין זה על בטחונו האיתנה, שפנה אל אחד מעשירי איזמיר שיפנה אל הבארון רוטשילד ויבקשו שמו להרים תרומה לבנין ביה"ח. העשיר סירב באמרו כי אינו רוצה שרוטשילד יכעס עליו בגין כך... השיב לו החבי"ף במכתב: "תמיהא לי עליו, שלא ראה באיגרת שלי שכתבתי בראש האיגרת 'בעזרת הק-ל', וא"כ על עזרתו יתברך בטח לבי ונעזרתו...". עוד מסופר שבכל ערב שבת, אחרי חצות היום, היה רגיל להרבות להתפלל, שלא יארע שום מקרה - כגון חולה מסוכן, שריפה, או מפולת - בשבת זו שיצטרכו לחלל עליו את השבת. וכן היה.

עמוד מרכזי שעליו עמד עולמו של החכם מהר"ח פאלאג'י זי"ע הוא מצות צדקה, כפי שניכר בעליל מספריו הקדושים. שני חיבורים מיוחדים הקדיש החכם למצוה זו - 'צדקה לחיים' ו'צדקה חיים' - וכמעט שלא הניח ענף ואף עלה במצות צדקה שלא האירם באור יקרות. ולא רק בהקיץ היה עוסק מהר"ח פאלאג'י במצות צדקה, אלא אף בחלום, חזיון הלילה, בנפול תרדמה על אנשים, בתנומות עלי משכב, גם אז שרעפיו נתונים היו למצוה זו, כאשר סיפר את חלומו אשר חלם: "במעלת הצדקה אספר נא מה שראיתי בחלומי בחזיון ליל מוצאי שבת קודש, יו"ד לחודש אדר שנת הדר"ת מלך לפ"ק, שהייתי שואל בחלומי: מדוע בדורות שלפנינו ושלפני פנינו היו הגופים בעלי קומה, בעלי בשר, בעלי נוי, בעלי כבוד, בעלי זקנה, בעלי עושר, ועתה נתמעטו הדורות והם מצומצמים במראה ובקומה, בבשר ובנוי, בכבוד ובזקנה? ובאתי לכלל ישוב

בחלום, כי ידוע מה שאמר הכתוב (משלי יח, טז): מתן אדם ירחיב לו, דהכוונה, כשיהיה האדם נדיב ונותן לצדקה, הוא מרחיב לו גופו, ואבריו מתפשטים ומתרחבים הרבה, ועל דרך שאמר הכתוב (שם טו, ל): שמועה טובה תדשן עצם. וכן הוא בדרך טבע, כי מי שהוא נדיב ומבקשים ממנו שיתן, הוא שמח הרבה. ואדרבה, אם נותנים לו עצה שלא יתן, ומעכבים על ידו שלא יתן, הוא מצטער הרבה. וכמו שכתב הרב הקדוש 'ראשית חכמה' (שער היראה, פרק ב, פסקה כב) בכונת הכתוב (דברים יא, יז): ועצר את השמים ולא יהיה מטר ולהפך, מי שהוא קמצן וכלי, כשמבקשים ממנו ליתן כמה הוא מצטער על הדבר אפילו שלא יתן, וכל שכן כשיתן כי הוא מצטער ומצטמק ורע לו.

ובזה יובן כוונת הכתוב בישעיה סימן ח"ן (ז): הלוא פרוס לרעב לחמך וכו' ומבשרך לא תתעלם. כי הכוונה, כי על ידי הצדקה אתה זוכה כי מבשרך לא תתעלם, רוצה לומר דלא יהיה בשרך רזה ונעלמת, שמצומצמת מחמת הנתניה, אלא אדרבה מבשרך לא תתעלם, שלא תתעלם בשרך ותתקמט ותצמצם".

לומדים אנו בספרו 'צדקה לחיים' (דרוש טו): על סגולת מצות הצדקה שעמדה לו לחכם הגה"ק רבי חיים פאלאג'י זי"ע כל אימת שנקלע לפניו במותב בית דין נידון הקשה להכרעה, או אז מתעצם היה במצות הצדקה והיא שעמדה לו, וכלשונו: "אשכחן להרב 'חסד לאברהם' ז"ל (מעין שני, נהר כח) דכתב דאם מתקשה בתלמודו ואינו יכול להבין בתורה, שיתן צדקה ויעשה לו סגולה להבין ולהשכיל בעמקי התורה, יע"ש... בזה תעלה כוונת המאמר (משלי ת, כ): באורח צדקה אהלך בתוך נתיבות משפט. והוא דסגולה זאת בעצמה אני קיימתיה מסברתי, דלפעמים בא לפנינו דין מרומה, או נידון קשה, דצריך יגיעה רבה כדי למצוא שורש הדין על בורין, התרופה שאני מוצא, הוא להפריש מעות לצדקה. ושם ראינו מפלאות תמים דעים ותורך נוראות ימינך (תהלים מה, ה) ובצדק תעננו (שם ס"ה, ו)".

בנו הגה"ק רבי אברהם, סיפר כי פעם בהיותו ישן גנבו ממנו ארנק - ולבסוף לא רצה להשתמש בזה באמרו אם יתנו לי אלפי אלפים דינרי זהב שאהיה מיצר לאיזו נמלה, איני לוקח, כי לא אהנה מדבר שמביא צער ודאגה לשום נברא (צוואה מחיים יט, ב). **ועוד כתב** (הובא בספר צוואה מחיים עמוד י"ח): הנהגתו עם בני ביתו וטיב מידותיו עמהם, אין כמוהו בעולם. לא הקפיד כלל על שום

ענין מצרכי הבית, ואדרבה היה מפייס לכל אחד מבני ביתו כפי מידתו. ואפילו לקטני קטנים, לתת לכל אחד מחסורו ולמלאות משאלותם. ולפעמים היה נותן בחשאי שלא תהיה קנאה ביניהם. ושם לבו שלא תהיה קטטה ביניהם. מעולם לא הקפיד מקול ורעש שמקימים הילדים, והיה קורא אותם מידי בוקר שיאמרו לפניו ברכות השחר. והיו אומרים לפניו התפילות בקול רם. ובסבלנות קיים בכל יום מצות "ושננתם לבניך ולבני בניך", והיה מדריכם ליראת ה' ומזהירם לעבודת הבורא. אזהרותיו נסבו בעניני שמים בלבד: שלא יתלוצצו על שום אדם, ושלא יפסיקו מלימודם, שלא יצאו לשוק ולא יתבטלו. פעם קרה ואחד מבני ביתו ציער לאחרים, לא נח ולא שקט רבי חיים, עד שפייסו וביקש סליחתו, כמה פעמים הוציא מעות מכיסו לתת לנעלב כדי שיתפייס. כשהיה שומע קטן בוכה, יהיה מי שיהיה, הצטער הרבה על זה, וביקש להרגיעו ולתת מבוקשתו.

עבודה מרובה השקיע ביישוב סכסוכים בין איש לאשתו, בין סוחרים לאנשי ציבור, ובין אדם לחבירו, לכל יודעיו שימש דוגמא נפלאה באצילות מידותיו, מעולם לא ראו אותו כועס או מתרעם, ומעולם לא פגע בכבודו של מישהוא ואפי' בכבוד של קטן, והרבה שאלות ממזרח וממערב הריצו אליו משאלותיהם מטונים ומגלצ'י ומדמשק ומבוקרשט, הגה"ק המלבי"ם ורבי אפרים זלמן מרגליות ורבי יעקב מאיר פדובה מבריסק ועוד ועוד באו בקשרי מכתבים עימו, ולפני כל תשובה הי' רגיל לומר לשם יחוד וכו'.

בספרו תוכחות חיים סיפר מחלום שהיה לו כחודש ימים לאחר פטירתו של אחד מתושבי עירו איזמיר שבתורכיה, נתגלה האיש לרבי חיים בחלומו והוא לבוש בבגדי חג והינו שש ושמה. שאל אותו רבי חיים על מה ולמה זכה לכל הכבוד הזה? השיב לו הנפטר ואמר: זכיתי לחיי העולם הבא על אשר נהגתי עם משרתי בכבוד וברחמנות, ולא הכבדתי את עולי עליהם ולא שעבדתי אותם באכזריות ובעבודה קשה.

בספרו שו"ת לב חיים מספר על מה שאירע בפרשת בחוקותי (בפרשת התוכחה) "כבר אירע מעשה נורא בימינו. בשנת תקפ"ה, דאחד לא רצה לעלות, לספר תורה אחר שקראו אותו וסירב בו וברח מהק"ק ופגעה בו מידת הדין דלא השלים חדשו, שבתוך החודש הלך חוץ לעיר לארץ אחרת, ותפסהו ערלים הורגי נפש ועשו לו משפטים בל ידעום, ובסוף השליכו אותו לתוך קדרת מים רותחים

מהקיסטור, ונשרף כל גופו רח"ל וכל זה על שעבר עמ"ש בברכות דף ח, מאי דכתיב ועוזבי ה' יכלו, זה המניח ס"ת ויוצא...".

גולת הכותרת היתה מסירותו למען חינוך הילדים. בראש מעייניו היו ילדי ישראל, ובפרט העניים שהוריהם היו מחוסרי יכולת לשלם שכ"ל, והקים למענם וועד מיוחד שיפקח על חברת "מחזיקי עניים לתלמוד תורה". כן היה נחשון בהקמת "כולל אברכים" דבר שלא היה ידוע בתקופתו - ודאג לכלכלם בהרחבה. כן דאג תמידין כסדרן לספק לעניים את כל צרכם ועורר על כך הרבה בדרשותיו - אשר ראו אור בספרו "צדקת חיים".

מספר מהר"ח פאלאג'י זי"ע באחד מחיבוריו ('תורה וחיים' מערכת ס, פסקה רטו, ערך ספר תורה) כיצד נתגלגל הדבר שבא לידי כך שכתב לעצמו ספר תורה: "הכותב ספר תורה הוא זוכה לתקן חטא אדם הראשון בדומם, צומת, חי מדבר - עיין בספר 'תפארת הגרשוני', סדר משפטים. ואגידה ואדברה, מה שאירע לי בימי חרפי מקדמוני, דהוה עובדא דתלמיד חכם אחד איוותה נפשו ויעש, כתוב ספר תורה לעצמו. ובאמצע הימים שהיה כותב ספר תורה, אז דברתי בלשוני, כי זה החכם שאינו אמיד מה לו למהר לכתוב ספר תורה. כי ידוע דבזמן הזה המצוה רופפת בידינו (ועיין בספרי 'סמיכה לחיים', סימן ו). ולמחרת, דרך לימודי ישנתי אז נים ולא נים, צערו לי בקלמא, כי לא דברתי נכונה כדי להתרשל במצוה זו. ותיכף נתעוררתי וקבלתי עלי לקנות עורות יפים וטובים ולהביא סופר לביתי לכתוב ספר תורה לעצמי. והגם כי לא היה לי מעות מיששתי את כל כלי ומכרתי דבר מאשר נמצא אתי כדי לקיים המצוה כתקנה. ובשובע שמחות ה' יזכנו לשמור ולעשות ככל הכתוב בו, כן יהי רצון".

פרטים נוספים כיצד היה מקיים מהר"ח פאלאג'י זללה"ה מצוה חביבה זו, סיפר לימים בנו החכם כמהר"ר רבי יוסף זללה"ה, עת שנשא דרשת הספד על הסתלקות אביו, ביום השנה הראשון להסתלקותו (נדפס בספר בחיים): "וקיים מצות כתיבת ספר תורה זה זמן רב, בזמן מוה"ר הגדול זה הי"ם הגדול [כמהר"ר רבי יצחק מאיו, בעל 'שרשי היס', שפת היס' ועוד] ז"ל, ומוה"ר הגדול מ"ז אור היר"ח [-בעל 'חקרי לב', 'מערכי לב' ועוד] ז"ל, בהיותו בן כ"ב שנים, ספר תורה נאה ויפה על ידי סופר מהיר ומובהק... וקיים זה א' ואג"הו, ספר תורה נאה, בקלפים משוחים, דיו נאה, קולמוס נאה, לבלר

אומן ובקי, סופר וחכם מובהק, משה מסופר יעבץ ז"ל. והביאו לתוך ביתו, וייחד לו בית מיוחד לכתוב אותו בְּשׁוֹכָה ונחת, בישוב גדול, והיה סובל עול הסופר עליו, שהיה מאכילו ומשקהו, ויצא משובח ומפואר, כתיבה תמה. והראיה, שהן עתה אחר שעבר שישים שנה, נראה שהוא חדש שנכתב מקרוב".

בספרו לב חיים סי' קס, הרה"ק מביא עובדא באיש אחד, שיצא עליו קול, שנדר מאתים אריות לעילוי נשמת ר' מאיר בעל הנס, על קברו הנמצא בטבריא - ולא קיים נדרו. השד"ר של טבריא הזמינו לדין לפני החב"י"ף, אך הנודר זכה בדין ופוטר מלשלם, כי נתברר שלא היו דברים מעולם. כעבור כמה ימים, נקרא האיש אל החב"י"ף ואמר לו: ויצא עליך קול כזה - למרות שזכית בדין, הריני מייעצך, שתתרום עתה סכום זה לצדקה הנ"ל, הסביר לו את חשיבות המצווה, עד ששוכנע ונענה לבקשתו, ומסר הסכום הנ"ל לידי החב"י"ף.

הגה"ק רבי חיים פאלאג'י זי"ע שימש בתור חכם באשי ליהודי איזמיר והמחוז, יום אחד נקרא אל המושל הפחה, והלך אליו עם פרנסי העדה, ולא נתנו להם להכנס עמו, ונאלץ להכנס יחידי, והמושל הביע תרעומת בכעס ובקצף גדול על הקהלה, והאשים את החכם באשי בדבר, ובתוך כדי כך הכה על ראשו של הרב וסטר לו פעם ושתיים על לחייו, ואיים עליו להורגו בחרב, והיה הרב בצער גדול, ובפחד ואימה, וניצל מידי העריץ בדרך נס ואך יצוא הרב משם, יצא בפנים שוחקות, והתגבר על כאביו ולא גילה דבר לפרנסים, ובתוך ימים אחדים לקה המושל הרשע בגופו ובממונו עד אשר מת ביסורים קשים ומרים. ואז סיפר לבנו הגאון רבי אברהם את אשר אירע לו. (צוואה מחיים דף כ ע"ב).

ע"ב ספרים חיבר החב"י"ף, בכל מקצועות התורה, בדרך פרד"ס, בנגלה ובנסתר. 24 חיבורים חיבר במקצוע ההלכה. 15 ספרים על מדרשים ודרושים. 9 בחידושי הש"ס בבלי וירושלמי. 7 בפרשנות התנ"ך כולל תהלים. 3 ספרי מוסר. ועוד 14 ספרים שונים. את ספריו לא מכר מעולם, אלא חילקן לת"ח בלא מחיר והי' עורך סעודת מצוה לכבוד הופעתו של כל ספר חדש מספריו.

תקצר היריעה מלפרטם, ונפרט מקצתם להתודע ולהיגלות מעט על קורותיו וסיבת גלגוליו: את ספרו הראשון פעולת צדיק לחיים חיבר בשנת תקס"ד - כשהיה בן ט"ז, וכה כותב על שער הספר: "ונגלה אלי בחלום בחזיון לילה לקרוא לפירוש זה עמ"ס אבות פעולת

צדיק לחיים, והוא לישנא דקרא משלי סימן י"י.

בין ספריו חיבר ליקוט של תפילות שונות בשם עתרת חיים: "דעל ידי ריבוי תפילות הן זכין לאדם אורך ימים". לאחרונה בסערת הימים עלה על הפרק התפילה נגד הרשעים "מחטטי שכבי" שבספרו זה. מעניין לציין כי בין התפילות מביא התפילה הידועה של הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע בשם "תפילה נוראה - תפילה זו יש לאומרה קודם התפילה".

בתקופת עלילת דם המפורסמת שהיתה בדמשק, ונתבטלה בהשתדלותו הרבה של השר משה מונטיפיורי, חיבר ספר מיוחד בשם חיים דרכי למשה תחילה (נדפס בשנת תר"ה) ובו סיפור עלילות דמשק ורודוס מתובל בדברי דרוש ושבחים לסיר משה מונטיפיורי ורעיתו, אשר כשחזרו בהצלחה ממסעם בענין העלילה עברו דרך איזמיר, ונפגשו עם החבי"ף ומסרו לו תרומה הגונה לצרכי צדקה". כן חיבר אז בשפת לאדינו קונטרס מיוחד בשם מצה חיים ובו דרוש ותפלה לכבוד מלכת אנגליה, שגם היא השתדלה רבות בביטול העלילה והצלת היהודים. בדבריו משווה הוא אותה לבתיה בת פרעה שהצילה את משה.

כל ימיו השתוקק לעלות לארה"ק ולהתיישב בעיה"ק צפת, והיה פטרונה באיזמיר ומסר נפשו לתקן תקנות עבור החזקתה והורה להקפיד על כבודם של שלוחי אר"י בציינו: "וידענו נאמנה שאלולי תפילתם של יושבי אר"י, לא תהיה ח"ו תקומה של בני חוצה לארץ", אי לכך חיבר ספר מיוחד בשם ארצות החיים - "לקבץ בתוכו כל מעלות ארץ ישראל".

פרשה כואבת ומצערת בדברי ימיו של החכם רבי חיים פאלאג'י זי"ע היא השריפה הגדולה שפרצה באיזמיר ב"א מנ"א שנת תר"א. לשונות האש הגיעו אל אוצר ספריו ותכריכי כתבי ידו וחיבוריו של מהר"ח פאלאג'י שהיו למאכולת אש. גווילי חמישים וארבעה [!] חיבורים של החכם זללה"ה עלו בלהבות והורידו ביגון שאולה את נפש מחברם, מה שכן, נצצו גם אורות מאופל השריפה, כאשר אחד מתלמידיו שם נפשו בכפו ונכנס למקום אש להבת שלהבת ועלה בידו להציל ארבעה עשר חיבורים, אודים מוצלים מאש. את עשן כבשן השריפה הזאת ניתן לפגוש פעמים רבות בחיבוריו של רבי חיים פאלאג'י זי"ע אשר לא חדל מלהזכיר את זכרם של חיבוריו הנכחדים.

כך מספר הרה"ק מהר"ח פאלאג'י זי"ע בנימה אישית, בפתיחת חיבורו על הגדה

של פסח 'חיים לראש', הוא החיבור הראשון מתוך ארבעה עשר שחולצו מלהבות האש שעלה על מזבח הדפוס: "ומה יצא הדבר דקראתי [שם החיבור על הגדה של פסח] 'חיים לראש', והוא: דזה יצא ראשונה אל מזבח הדפוס מהחיבורים אשר הציל א' לנו מהשריפה אשר שרף ה' בליל י"א לחודש שנחרב הבית שנת התר"א, לא תקום פעמיים צרה. והן בעוון באותה לילה נשרף רובי תורתו אשר טפחתי את עווניי ואת יגיע כפי: חיבור נפלא על כל ד' שולחן ערוך; וש"ת על סדר ד' טורים לאלפים ורבות; ואר"ש שיטה על ים התלמוד בכמה מסכתות בעיון נמרץ - חידושי הלכות מתחילתן עד סופן וחידושי אגדות על בבלי וירושלמי; והדרושים שדרשתי בקהל רב ושסידרתי לדרוש אותם; ופירוש על כל ארבעה ועשרים [נ"ך] בכמה אופנים; וספרי מוסר על שלשים ועל רבעים! וקונטרס על כללי הש"ס ועל כללי הפוסקים כמעט אין מחסור דבר וכל שישינו בחיבורם; על ספר החינוך; ופירוש על המדרש רבה ומדרש תנחומא ותנא דבי אליהו בראשית; וזכרונות על הזוהר הקדוש; ועל דיני ספר תורה - מלאים זיו ומפיקים נוגה בין הכל ד"ן אנכי [היינו, כמנין נ"ד], וכולם כאחד היו למאכולת אש. וי לאַזְיָא, וי לאבידה שאינה חוזרת, אותיות פורחות מפני הדליקה, הכל לגבוה סְלָקָא.

ובאותן הימים דעתי בל עמי מרוב צערי ותדד שנתי מעיני, והייתי בוכה יומם ולילה, איכה נהיתה הרעה הגדולה הזאת, ועיני מקור דמעה כי איככה אוכל וראיתי בהגיע תור לחזות בנועם בפרק אחד, או הלכה אחת, או דיבור אחד, מגמר בעתיקא, מה כתיב פה בספרי חיים, ואבקשהו ולא נמצא מקום בינה, כאשר היתה באמנה, ולא תמצא באר"ש החיים מכל הכתוב לחיים, כי חלף הלך, וחבל על דאבדין ולא משתכחין. ועיני דאבה, דאני אמרתי לריק יגעתי וכמעט אבד נצחי ותוחלתי ח"ו. להלן הוא מספר את נס ההצלה של ארבע עשר החיבורים, אודים מוצלים מאש: "ויהי מאז, קראתי את המקרא (ישעיה יב, א): אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני. דנתקיים בי כי חמת אדם תודך שארית חמות תחגור (תהלים עו, יא) כי ה' צבא' הותיר לנו שריד, וה' לי בעזרי, כרוגז רחם תזכור (חבקוק ג, ב) משגבי ומפלטני לי. ומגלגלין זכות על ידי זכאי, יי"ש [ראשי תיבות: יצחק ישורון] קונה עולמו בשעה אחת, דאחד מתלמידי הישיבה החה"מ כמר יצחק ישורון הי"ו נכנס למקום אש להבת, ויבא הביתה, ויט שכמו לסבול

ארגז אחד, ויצא יצחק כגבור לרוץ אורח וירד להציל, הוציא לאור י"ד חיבורים אחרים שהיה לי בתוכו, ושמר אותם במרתף של אבני גזית שלא שלט בו האור, בבית נאמ"ן, ביתו של אברהם רב רחומאי ורב נהוראי אומר ברקאי, ממנו יתד ממנו פינה, רִיכָא וְבַר רִיכָא, מר בריה דרבינא, הדר הוא הרב בעל 'נחמד למראה' נר"ו, יהי שמו לעולם ובריא אולם, ובאהבה רבה קביל עליה נטירותא לפני ולפנים כל שישינו בשמירה לעתות בצרה. ועלי לשלם תודות, מחזיקנא להו טיבותא לאיש במעשהו, ברכות שמים יחולו על ראשם לעילא מכל ברכתא.

ובתוכם היה החיבור קטן הלזה, פירוש על האגדה ודיני ליל פסח ככל חוקותיו, ועתה הנה הבאתי את ראשית אשר נתן לי ה' מוצל מאש משארית הפליטה, את הפסח הראשון, להוציא לאור תורה. הפעם אודה את ה' על ראש שמחתי, ועתה ירום ראשי מפני הנס שנעשה בו לאדפוס אדרא, וקולי אל ה' אקרא, כי יזכני ה' ברחמי לחזור על לימודי, מן הבא בידי, ולהשיב את שבותי כמשפט הראשון ערוכה בכל ושמורה, ולכוון לאמיתה של תורה, אכי"ר.

אף הוא מזכיר חסדי ה' שלא נתן למוט רגליו ורגלי יהודי איזמיר אחר השריפה, "כי דלונו מאוד ויצאנו בעירום ובחוסר כל, דהיה נראה ח"ו כי אבדה תקוותנו, מכל מקום לא כלו רחמינו וחס רחמנא עלן ונתן לנו לחם לאכול ובגד ללבוש ובתים לשבת, כן יוסיף ה' אלף פעמים ויטיב את אחריתנו מראשיתנו ואחריתנו יסגא מאוד. וחסדי ה' אזכיר תהלות ה' כעל כל אשר גמלנו ה', דבעזרתו יתברך שמו חזרתי על המקרא לחדש ממה שהיתה לשריפה, ומאז ועד עתה לשליש ולרביע ל"ו שמענו ועון עכב"י יסובני מחמת טרידן וחסרון כיס קשה מכולם, וגם עול הציבור עלי, ושתי בה' מחסי דיהיו דברי אלה אשר התחננתי, כי הוא יזכני לגומרה של תורה, מנת חלקי מכל עמלי כבראשונה, מרבה תורה מרבה חיים, ואוסיפה לך כהנה וכהנה, ויגדיל תורה ויאדיר ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, אכי"ר".

כפי שנוכחנו לראות, מלבד החיבורים שחולצו מלהבות האש הרי שמהר"ח פאלאג'י רומז בדבריו על מלאכת שחזור לחיבוריו הנשרפים. ואכן, תיאור על מלאכה שכזו - שזכויותיה נזקפות גם לבנו החכם כמהר"ר אברהם פאלאג'י זי"ע - רשם מהר"ח פאלאג'י בהקדמת 'קדמו עיני' אשר הקדים לחיבורו 'עיני כל חי', הכולל חידושי הלכות וחידושי אגדות

על תלמוד בבלי. חיבור זה הוא באמת מלאכת שחזור לחיבור שנכחד בשריפה, אך כפי שמעיד מהר"ח פאלאג'י, אחרי ככלות השחזור החיבור מהווה רק עשירות [!]. מן החיבור המקורי.

[אגב: החיבור המשוחזר מכיל למעלה מארבע מאות עמודים גדולים וצפופים, כתבנית מלאכת הדפוס העברי באיזמיר. חשבון פשוט מביאנו להרהור נוגה על ארבעת אלפי עמודי חידושים אך ורק על תלמוד בבלי שהיו לאבק שריפה! והרי זו דוגמה בעלמא להפסד העצום שהפסיד את עולם התורה בעטייה של שריפה איומה זו.]

וברכות שמים יחולו על ראש בני הגדול, אברהם אוהבי נר"ו, דהיה מדבר אלי דברי נחמות ופיוסים והבטחות בצחות לשונו להפיג צערי והיה לי למשיב נפש ולכלכל את שיבתי. והכין לפני פנקסים מנייר חלק, וכתב שמות המסכתות על הדפים, ופתח לפני המסכתא על הסדר, ומה שהיה שומע מפי היה טורח וכותב לאט לאט, עד שהכניסתי במלאכה ולא השיב ידו מלסייע בכמה חידושים ובכמה ציונים. הא ודאי, הנה שכרו אתו ופעולתו, תרב גדולתו, הון ועושר בביתו, ואברהם זקן בא בימים ומושל בגבורתו, אמן כן יהי רצון.

עוד מספריו: ספרו הנודע מועד לכל חי המסודר ע"פ חדשי השנה; לב חיים – חקירות וענינים על סדר הטורים, לא להלכה ולא למעשה, רק לפלפולא בעלמא – חיברו בהיותו בן ל"ב שנים; חוקי החיים – דוגמת ה"חק לישראל; קול החיים – חיברו כשהגיע לשנת השבעים – ובו תפלה וסדר אמירת "תיקונים" שיאמרם בהגיע האדם יום ההולדת מבן ע' שנה ומעלה, לתת שבח והודאה לו ית', בהבטיחו כי מי שינהג כמובא בספרו "יהיו לו ימי שיבה, טובה בלא צער, עד עת בא פקודתו"; מי החסד – בו סיים סידרת ספריו, וכותב בו: "לחיים וחסד עשית עמדי למען ספר שמי כמנין חיים עם ד' אותיותיו (בגימט' ע"ב) שמא גרים ולהשלים השם ע"ב, ויוצא אחרון, ותהי אחריתה חיים מהחיבורים אשר חנני ה', עשות ספרים במספר ע"ב ורובן נודע בשערים".

בהגיעו לגיל הגבורות מנה החב"י 80 דברים לפי דברי חז"ל המאריכים שנותיו של אדם, תוך הסתכלות במהלך חייו, ניתן ללמוד שהוא הקפיד לקיים בנפשו את כל מה שדרש מאחרים, והרבה יותר מזה.

רבים דימו כי כתב את ספריו המרובים ע"י "השבעת קולמוס" בשמות קדושים וכדו', אולם בנו הגה"ק רבי אברהם פאלאג'י שולל זאת מכל באמרו: "צונו, יראתו וחכמתו של אבא, היו הרבה יותר חשובים וחזקים מ'שם' שכותבים בו!".

הגאון האדיר בעל שדי חמד זצ"ל היה מגדולי המעריצים של גאון עוזינו רבי חיים פאלאג'י ז"ע, ורק לשנים מגדולי ישראל מכנה באופן קבוע בלא יוצא מן הכלל בתואר מרן, ואלו הן הגאון חיד"א ז"ע, והגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ע, [אף שיש עוד מגדולי ישראל שהשדי חמד מכתירם בתואר "מרן", כמו רבותינו הגאונים הרב החב"ב בעל כנסת הגדולה, ורבי זוד פארדו, ומהרי"ט אלגאזי, והחתם סופר ועוד, כמו שיראה הרואה, מכל מקום אינו נוהג כן באופן קבוע ותדיר תדיר, כמו גבי החיד"א ורבי חיים פאלאג'י שאותם לעולם מכתיר אותם בתואר מרן כנ"ל].

צא ולמד הערצת השדי חמד לגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ע, וזה לשונו בשדי חמד חלק הכללים (מערכת ק' כלל ז): "אני שמעתי שמרן החב"י היה לובש בתי ידיים בכל זמן גם קיץ גם חורף, מחמת נשיקת היד הנהוג מאד בינינו בערי תוגרמא בלכת מצוה לקבל פני אביו או רבו או חכם גדול, והוא בכלל כיבוד אב ואם ורבו וכמו שכתב מרן חיד"א בספר מורה באצבע (אות קמ"ב).

וזה ידוע ומפורסם לבני דורנו הקרובים והרחוקים שמרן החב"י בכל עניינו היה מתנהג בדרכי החסידות ומדקדק אפילו כחוט השערה, וגם בזה צדיק יאחוז דרכו של רבינו הקדוש שהיה מתנהג כן כדאיתא בירושלמי מסכת ביצה (פ"ה ה"ב) רבי יוחנן וריש לקיש תרוהוון אמירן אנן לא זכינן לאורייתא אלא בגין דחמינן אצבעתיה דרבי מן גולגיקין דידיה ופירש הרב פני משה מן גולגיקין דידיה מן הבית יד שהיה תמיד על ידה דרבי וזהו אמרם למה נקרא רבינו הקדוש שמעולם לא הניח ידו מטיבורו ולמטה, וכי האיך אפשר זה, אלא שהיה תמיד מכוסה בבית ידו ובלא יד לא היה נזהר בכל עכ"ל, וזה בוודאי היה טעמו של מרן החב"י כמדת הקדושים ז"ע עכ"ל.

ופעמים רבות שכאשר השדי חמד מעורר על דברי הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ע חוזר הוא ונוקט באותו מטבע לשון שתימה על מרן החב"י ז"ע "דכל רז לא אניס ליה",

ולדוגמא תראה בשדי חמד בחלק הכללים (מערכת ב' כלל מ"ח): "חידוש על מרן החב"י דכל רז לא אניס ליה ונעלם ממנו" וכו', "ותמיה לי עליה דרב מרן החב"י דכל רז לא אניס ליה ונעלם ממנו מרן החיד"א" (מערכת כ' כלל ל"א ד"ה וכתב), ועוד שם (מערכת מ' קנ"ו ד"ה שוב דמ"ג סע"ד): "פליאה בעיני דכל רז לא אניס ליה למרן החב"י וכאן נעלמו ממנו דבר המגן אברהם והבאר היטב", ושם בחלק דברי חכמים (סימן קכ"ג סד"ה שו"ר) כתב: "וקצת תימה על

מרן החב"י דכל רז לא אניס ליה ונעלם ממנו תשובת מהר"י ן' מיגא"ש".

ביום שמח"ת האחרון לחייו, בעת שקרא בתורה בפרשת "וזאת הברכה" – "אשר ברך איש האלוקים את בני ישראל לפני מותו" פרץ בבכי חנוק מדמעות, וכן כשסיים בפסוק "וימת שם משה", הקהל שיער והבין פשר בכיו, ורבים החלו לבכות עמו יחד.

בר"ח שבט – לאחר שהגיע לגבורות ב"ז טבת – חלה, ואם כי לא שינה סדרו, ניכרה בו חולשה רבה, וביקש שיתפללו עבורו, אך היות ולא רצה להטריח את הציבור, ביקש שישכרו לשם כך עניים שיערכו תפילות להחלמתו, ולמרות הכל המשיך לעסוק בעניני ציבור ובפרט למען חינוך תשב"ר העניים שהיו בראש דאגותיו.

בשבת שירה, שחל בו ט"ו שבט, ביקש מראשי הקהילה להקריא את צוואתו – שנדפסה לאחמ"כ בספרו "צואה מחיים" – בביהכ"ס לפני הציבור. ביום א' ט"ז שבט – לאחר הקדמת ספרו "ברכת מועדים לחיים" בצינו את תאריך היום – ט"ז שבט ה'תרכ"ח, הזמין מנין ת"ח, וערך מסירת מודעה שתיקן הגה"ק רבי שלום שרעבי ז"ע, וכן התרת קללות. בלילה האחרון לחייו אור ליום ב' י"ז שבט, ערך תיקון חצות באשמורת הבוקר התפלל בציבור כשהוא שוכב על מיטתו. לאחר התפילה למד שיעוריו הקבועים. בחצות היום ביקש לשתות כוס חלב, נטל ידיו ובירך שהכל. תואר פניו היה כמלאך. כך שכב במיטתו כשהוא נוטה על צדו וידו הימנית מונחת מתחת לראשו, פניו כלפי הסובבים אותו כשהחיוך לא מש מעל שפתיו, עד שלפתע עלתה נשמתו הטהורה, כשהעומדים סביבו קוראים "שמע ישראל".

אבל כבד ירד על העיר, כל שרי השלטון ביקשו להשתתף בהלוויתו. ראשי הקהל החליטו לערוך אותה למחרת ביום ג' ח"י שבט. כבוד גדול נעשה לו במותו, גדוד צבא שנשלח מטעם הממשלה צעד בראש, אחריהם הילכו אבלים וכואבים הרבנים והגבאים כשנרות דולקים בידיהם. לפני הארון צעדה קבוצת ת"ח שנשא את עשרות ספריו, וגם בידיהם נרות דולקים, ואחריהם רבבות תושבי העיר. גשם קל החל לרדת טיפין טיפין כעין דמעות שמים. כך נמשכה ההלוויה עם ההספדים הרבים במשך שעות היום, ורק לאחר חשיכה נטמן בעירו איזמיר, בליל י"ט שבט. בנו מעיד כי בשעת הקבורה פרצה סערת רוחות שכיבתה את כל הנרות שהיו בידי אלפי המלוים והיה בזה אות משמים כי "כבה נר ישראל". עוד מספר בנו בחתימת ספרו "צואה מחיים" שרבני עיה"ק צפת ת"ו סיפרו שבאותו לילה בו הובא לקבורה נצטוו

בחלום כי עליהם ללוות אדם גדול שהובא לעירם - צפת ת"ו, וכאמור, שכל ימיו השתוקק לעלות לעיה"ק צפת, ומקובל כי

הַמְדַבְּרִים בַּתְּפִלָּה אֵיךְ לְנַפְשָׁם שְׂגוּרִים לְעֵצְמָם רָעָה, אֵךְ אִם מְשַׁחֵקֵת לָהֶם הַשְּׁעָה (סידור יעב"ץ) מוגש ע"י "ומקדשי תיראו ויראת מאלוקיך" קרית בעלזא ירושלים

קדושים וטהורים זוכים לאחר פטירתם להיות מובלים ממרום לאה"ק.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

ברכת מזל טוב להרה"ח ר' שמעון לנדאו שליט"א ולבניו החשוב
 הרה"ח ר' משה אליהו לנדאו שליט"א ולחזונו החשוב הרה"ח ר' משה בר חורין שליט"א
לרגל ארוסי בנו-נכדו הבה"ח המצויין אלחנן ני"ו עב"ג הכלה החשובה תח"י
 בת הרה"ח ר' משה פריעדמאן שליט"א יה"ד שיעלה הזיווג יפה לשם לתפארת ולתהלה דורות ישרים מבורכים בבנין עדי עד ותרוו מהם ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לאוריש"ט אמן

ברכת מזל טוב להרב ר' צבי הוס שליט"א ולחזונו הרב החסיד ר' אברהם יצחק ענגעל שליט"א
לרגל ארוסי בנו-נכדו הבה"ח המצויין עוזיאל משה ני"ו
 עב"ג הכלה החשובה תח"י בת הרה"ח ר' שמואל פנחס טרויבע שליט"א
 מו"ץ דקדולתינו הק' ורב בביהמ"ד בית פנחס ב"ב יה"ד שיעלה הזיווג יפה לשם לתפארת ולתהלה דורות ישרים מבורכים בבנין עדי עד ותרוו מהם ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לאוריש"ט אמן

ברכת מזל טוב לבני הרה"ח ר' אליעזר עקיבא מילר שליט"א
לרגל ארוסי בנו הבה"ח המצויין אהרן ני"ו
 ולחתני הרה"ח ר' ישכר דוב גרוסמן שליט"א
לרגל ארוסי בנו הבה"ח המצויין צבי אלימלך ני"ו יה"ד שיעלה הזיווג יפה לשם לתפארת ולתהלה דורות ישרים מבורכים בבנין עדי עד ותרוו מהם ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לאוריש"ט אמן המברך גדלי' יוסף הכהן מילר

ברכת מזל טוב להרה"ח ר' ישכר דוב ברגר שליט"א
לרגל ארוסי בנו הבה"ח המצויין אברהם שמואל ארי' ני"ו עב"ג הכלה החשובה תח"י
 בת הרה"ח ר' יהושע אפרים פישל כהנא שליט"א ולסבים החשובים הרב ר' חיים מרדכי כהנא שליט"א והרה"ג ר' שלמה ויזל שליט"א
 יה"ד שיעלה הזיווג יפה לשם לתפארת ולתהלה דורות ישרים מבורכים בבנין עדי עד ותרוו מהם ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לאוריש"ט אמן

ברכת מזל טוב להמחותנים החשובים הרה"ח ר' יהושע מרדכי הלוי מאנן שליט"א
 והרה"ח ר' יעקב הלוי במברגר שליט"א לרגל נשואי צאצאיהם
 הבה"ח המצויין משה מרדכי הלוי ני"ו עב"ג הכלה החשובה תח"י ולסבים החשובים הרה"ח ר' בנימין במברגר שליט"א והרה"ח ר' עקיבא דוב שרייבער שליט"א יה"ד שיעלה הזיווג יפה לשם לתפארת ולתהלה דורות ישרים מבורכים בבנין עדי עד ותרוו מהם ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לאוריש"ט אמן [החתונה התקיים א"ה ביום א' פ' יתרו י"ד שבט באולם "נחלת יהודה" רח' דיבר שלום 6 קרית בעלזא ירושלים]

ברכת מזל טוב להמחותנים החשובים הרה"ח ר' אהרן דוד שטיין שליט"א
 והרה"ח ר' יהושע פאליק ווייס שליט"א לרגל נשואי צאצאיהם
 הבה"ח המצויין זאב יהודה ני"ו עב"ג הכלה החשובה תח"י ולסבים החשובים הרה"ח ר' נפתלי ווייס שליט"א והרה"ח ר' ישכר דוב הכהן ויגרייך שליט"א
 יה"ד שיעלה הזיווג יפה לשם לתפארת ולתהלה דורות ישרים מבורכים בבנין עדי עד ותרוו מהם ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לאוריש"ט אמן החתונה התקיים א"ה ביום ד' פ' יתרו אור ל"ה שבט באולמי "האצולה" רח' התקשורת 6 אשדוד

ברכת מזל טוב להרה"ח ר' מאיר הכהן גרוס שליט"א ולבניו החשוב הרה"ח ר' שלמה הכהן גרוס שליט"א דומ"צ דקדולתינו הק' בבורו-פארק ולחזונו החשוב
 העסקן המפוא' שלוחא דרבנן הרב ר' יחיאל מיכל הלברשטאם שליט"א לרגל הכנס בנו נכדם הינו והחכים משה ני"ו לעול תורה ומצוות יה"ד שיעלה מעלה מעלה על במתי התורה והיראה ויתעביד לאילנא רברבא ותרוו ממנו ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לאוריש"ט אמן

ברכת מזל טוב להרה"ח ר' מאיר הכהן גרוס שליט"א ולבניו החשוב הרה"ח ר' שלמה הכהן גרוס שליט"א דומ"צ דקדולתינו הק' בבורו-פארק ולחזונו החשוב
 העסקן המפוא' שלוחא דרבנן הרב ר' יחיאל מיכל הלברשטאם שליט"א לרגל הכנס בנו נכדם הינו והחכים משה ני"ו לעול תורה ומצוות יה"ד שיעלה מעלה מעלה על במתי התורה והיראה ויתעביד לאילנא רברבא ותרוו ממנו ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לאוריש"ט אמן

לעלוי נשמת הנערה מכלה ע"ה בת הרה"ח ר' שלום אוברלנדר ז"ל
 נפטרה י"ד שבט
 הונצחה ע"י משפחתה החשובה שיהיו

לעלוי נשמת האשה החשובה מרת יוטל ע"ה בת הרה"ח ר' משה יוסף ז"ל
 אשת שיבדלחט"א הרב החסיד ר' מנחם שמואל חיים פריעדמאן שליט"א
 נפטרה ז' שבט תשע"ו תנצב"ה הונצחה ע"י משפחתה החשובה שיהיו

לעלוי נשמת הרב החסיד ר' משה הכהן גרוס ז"ל בן הרה"ח ר' אהרן הכהן ז"ל
 נלב"ע ט"ז שבט תש"מ
 הונצח ע"י בנו הרה"ח ר' דוד שליט"א

לע"נ הרב החסיד ר' הלל וינד ז"ל בן הרה"ח ר' יצחק יהודה ז"ל גבאי ראשון
 של כ"ק מרן מהר"א מבעלזא ז"ע בא"י זייו רב לו בהקמת ובניסוס מוסדותינו הק'
 בא"י נלב"ע בעש"ק אחר חצות י"ז שבט תשמ"ח הונצח ע"י משפחתו החשובה שיהיו

לע"נ האשה החשובה מרת אסתר דרייזל יאקאב ע"ה בת הרה"ח ר' שלום זאב זצ"ל נפטרה ח"י שבט תשל"ז הונצחה ע"י בנה הרה"ח ר' אהרן יאקאב שליט"א

לעילוי נשמות
הרה"ח ר' דוד יוסף אונגר ז"ל
בן הרה"ח ר' אברהם יהודה ז"ל
ולע"נ זונתו האשה החשובה
מרת רבקה ע"ה
בת הרה"ח ר' יוסף ז"ל | לעילוי נשמות
הרה"ח ר' אברהם יעקב ז"ל
מאשקאוויטש בן הרה"ח ר' נפתלי ז"ל
ולע"נ זונתו האשה החשובה
מרת רבקה לאה ע"ה
בת הרה"ח ר' יואל צבי ז"ל
הונצח ע"י משפחתו החשובה שיהיו | לעילוי נשמות
הרה"ח ר' ישראל חיים ז"ל
בן הרה"ח ר' דוד רובינשטיין ז"ל
ולע"נ זוגתו האשה החשובה
מרת צפורה מרים ע"ה
בת הרה"ח ר' מנחם הלל ז"ל | לעילוי נשמות
הרה"ח ר' יהודה זיגלמן ז"ל
בן הרה"ח ר' נחמן ז"ל
וזוגתו האשה החשובה מרת אסתר ע"ה
בת הרה"ח ר' משה יהודה ז"ל
הונצחו ע"י בנם
הרה"ח ר' ישראל זיגלמן שליט"א | לעילוי נשמות
הרה"ח ר' מנחם מנדל ז"ל
בן הרה"ח ר' ישראל וועטנשטיין ז"ל
הונצח ע"י בנו
הרה"ח ר' אהרן אליהו וועטנשטיין שליט"א
דומ"צ דקדולתינו הק' גבעת זאב | לעילוי נשמות
הרה"ח ר' ישראל חיים ז"ל
בן הרה"ח ר' דוד רובינשטיין ז"ל
ולע"נ זוגתו האשה החשובה
מרת צפורה מרים ע"ה
בת הרה"ח ר' מנחם הלל ז"ל | לעילוי נשמות
הרה"ח ר' אברהם יעקב ז"ל
מאשקאוויטש בן הרה"ח ר' נפתלי ז"ל
ולע"נ זונתו האשה החשובה
מרת רבקה לאה ע"ה
בת הרה"ח ר' יואל צבי ז"ל
הונצח ע"י משפחתו החשובה שיהיו | לעילוי נשמות
הרה"ח ר' מנחם מנדל ז"ל
בן הרה"ח ר' ישראל וועטנשטיין ז"ל
הונצח ע"י בנו
הרה"ח ר' אהרן אליהו וועטנשטיין שליט"א
דומ"צ דקדולתינו הק' גבעת זאב | לעילוי נשמות
הרה"ח ר' ישראל חיים ז"ל
בן הרה"ח ר' דוד רובינשטיין ז"ל
ולע"נ זוגתו האשה החשובה
מרת צפורה מרים ע"ה
בת הרה"ח ר' מנחם הלל ז"ל | לעילוי נשמות
הרה"ח ר' אברהם יעקב ז"ל
מאשקאוויטש בן הרה"ח ר' נפתלי ז"ל
ולע"נ זונתו האשה החשובה
מרת רבקה לאה ע"ה
בת הרה"ח ר' יואל צבי ז"ל
הונצח ע"י משפחתו החשובה שיהיו |
|--|--|---|--|---|---|--|---|---|--|